

LA CABANERA

Cultura i paisatges de la Vall d'Àger

Núm. 17. Desembre 2021.

ÍNDEX

Escriure en temps difícils	4
Mercè Belart	
L'Arxiu Històric "Jaume Caresmar" de la Vila d'Àger i els documents de l'Escola	6
Francesc Fité	
Partides i altres llocs de la Vall	8
Pere Capdevila, David Castellano, Meri Sagarra	
Records, pors i victòries	10
Laura Benseny	
Durruti, Àger i la revolució	12
Antonieta Jarne	
El cel del Montsec	14
Salvador J. Ribas	
Arqueologia a la Vall d'Àger	16
Cristina Masvidal	
La darrera conversa	18
Magda Gregori	
Quadern del naturalista aficionat	20
Nacho León	
Recepta de Casa Mons: Fricandó amb Xiitake	22
Montse Graells	
Aprendre a gestionar les emocions	24
Jaume Sanuy	
Maria Barbal: "Escriure per entendre"	26
Club de lectura d'Àger	
De la Fira del Porcell a la Fira d'Àger	28
Olga Txòria	
Redéu Pompeu! Diccionari local per a visitants	32
Mamen Sentenach, Dolors Casanoves i Meri Segarra	
Malnoms, refranys i altres paraulades	34
Joan de Pessó	
Agerencament del món: Marcela Crisan	36
Cosmin Lupas	
Agerencament pel món: Núria de Magí	38
Núria Sagarra i Pau Esteve	
Una nit amb Gato Pérez	40
Gerard Birbe	
Imatges. Imatges per imaginar	42
Clàudia Clavell i Olga Txòria	
Passatemps	44
David Castellano	
La Cabranegra	45
Fàbula: El primat, la guineu i el llop	46
Pasqual d'Oroners	
Foto de portada: Pau Esteve	
Disseny: Arnau Torrente	
Impremta INK30	
Correcció editorial: Cristina Masvidal	
Edició: Jaume Sanuy	

EDITORIAL

Presentació del núm. 16

Carbonera de la Fira

MOLTES GRÀCIES PER L'ACOLLIDA DE LA CABANERA!

Moltes gràcies a les persones que ho han fet possible.

Ja és una revista de tothom, i encara ho ha de ser més, per tal que sigui l'eina de reflexió, de reflexió crítica, sobre la vida comunitària, i també una eina d'entreteniment.

Per això cal la participació de tots els llocs de la Vall, perquè la Cabanera sigui un mitjà de comunicació per les persones que vulguin expressar la seva visió del món, i que suposi una contribució per al conjunt de la gent de tota la Vall. Tot i que de vegades suposi pensar de manera diferent a la majoria i posar el dit a la nafra.

La presentació d'aquest número 17 coincideix amb la Fira d'Àger. Un exemple de com es pot recuperar, desenvolupar i potenciar una activitat comunitària. Gràcies a les diferents persones que s'hi han implicat i s'hi impliquen.

Veureu que hi ha articles que inicien unes temàtiques per anar desenvolupant en els propers números. D'una banda, es tracta de recollir els noms de les Partides, i la seva història. D'altra banda, fem una excursió a la parla de la Vall. Una manera de contribuir a preservar el català nord-occidental.

Cada autor és responsable del corresponent article. Els fets, els fonaments, les idees, les creences i les opinions són seves.

Aquesta edició ha estat possible gràcies a l'aixopluc de la Fundació Arnau Mir de Tost, el suport de l'Ajuntament d'Àger, l'Institut Ramon Muntaner, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, i l'ajut de les persones que figuren a la contraportada.

Esperem les vostres aportacions. Contacteu a: infor@lacabanera.cat.

Web: www.lacabanera.cat

*Una revista de tothom,
una eina de reflexió i
d'entreteniment*

ESCRIURE EN TEMPS DIFÍCILS

Mercè Belart¹

Mantenint la memòria viva

El meu pare que, com altres jòvens d'Àger, amb tan sols 18 anys i en plena Guerra Civil va ser forçat a abandonar la seua família i emprendre un destí incert.

Fa uns quants anys, regirant calaixos d'aquells en què guardem coses antigues vaig trobar un diari. Era un plec de quartilles perfectament manuscrites que contenien una part important de la vida del meu pare. Ell em va explicar que durant els dos anys de guerra i exili s'havia dedicat a escriure les seues vivències en trossos de paper que trobava o comprava quan podia, també havia fet servir embolcalls de les llaunes de llet o de carn que els donaven i fins i tot havia aprofitat el folre del paper de seda dels sobres de les cartes que rebia. Tots aquests papers els va anar guardant plegats i lligats amb un cordill, camuflant-los enmig de les seues pertinences per no ser descoberts i conservant-los fins al final com a testimoni íntim d'uns fets viscuts.

Pere, has de resistir, sigui com sigui! Encara no sé d'on trec la fortalesa... per resistir la manca de suport moral i humà que tant necessito

Quan es va jubilar va decidir endreçar i passar a net aquells originals per fer-los més comprensibles i perquè es pogués recordar la seua experiència quan ell ja no hi fos. Com us podeu imaginar, me'l vaig llegir d'una tirada i he de confessar que vaig emocionar-me amb la lectura d'alguns fragments. Sabia que tenia un tresor entre les mans i vaig proposar al meu pare de transcriure'l conjuntament amb la intenció de fer el text encara més entenedor per si arribava el moment de donar-lo a conèixer públicament. Aquell temps de treball conjunt es va convertir en una trobada íntima amb el pare. Els seus escrits van ser la porta per redescobrir la seua persona i comprendre profundament com aquells anys difícils havien deixat empremta en el seu caràcter.

Ell era un noi tímid i reflexiu que durant la guerra es va refugiar en l'escriptura com una forma de sobreviure el dia a dia, com una manera d'estar connectat amb si mateix i po-

---

¹ Article redactat l'hivern del 2019

El jove Peret de Pulsaco
(foto familiar)

Portada del llibre

der expressar els seus sentiments. Ell mateix ens ho diu:

“Com puc, intento arraulir-me a la soca d’un arbre, protegir-me així de l’aigua i escriure aquestes quatre ratlles”.

Quan va marxar de casa es va veure obligat a fer-se gran d’un dia per l’altre, ell que no s’havia separat mai dels pares, quan escriu reflecteix sovint l’enyorament i la preocupació per la família.

“Que llarg se’m fa tot això! Sembla com si hagin passat quinze mesos. La veritat és que és molt estrany no poder conviure amb els pares, els germans i amics del poble, com els enyoro”.

Àger i el Montsec havien estat el seu món, allà on havia teixit tota la seua vida, per això recorda amb tants detalls les persones, els llocs i els esdeveniments importants.

“Avui sí que sé el dia que som, és 22 de gener i se celebra la festa major d’Àger. Recordo els actes típics de la diada que tant m’agradaven de seguir: la missa, el partit de futbol, d’anar al cinema a casa Meregildo o bé al de casa Po i al final el ball a casa Tellol. Aquest any, malauradament, celebren la festa aquí a Cardona, sol i enyorat vaig passant el dia amb prou penes i treballs”.

El diari va ser també un bon refugi en moments de fam, por i incertesa.

“Aquest matí em sembla que tots hem estat ben acollonits, perquè els tirs dels nacionals només han fet que xiular damunt nostre i hem sentit a la pell com perillava la nostra vida. Em sembla que mai havia tingut el cor tan oprimat, el meu cos tremolava sense tenir fred, em sentia el pols que batega-

va molt de pressa i jo m’encongia i em replegava amb mi mateix intentant protegir-me al màxim”.

I en l’escriptura també va trobar la força i el coratge per seguir endavant i lluitar per sobreviure.

“Aquests darrers dies m’he sentit a les acaballes i sovint m’he dit: d’aquesta ja no sé si me’n sortiré, entre fred, fam i malalties! Estic com atordit, dia i nit a l’aire lliure, només les ganes de viure em fan dir: -Pere, has de resistir, sigui com sigui! Encara no sé d’on trec la fortalesa per suportar les inclemències del temps, per viure sense a penes menjar i resistir la manca de suport moral i humà que tant necessito”.

Edicions Garsineu va publicar *Diari d’un soldat* el 2004, i degut a la bona acceptació que va tenir, el 2019 (en el centenari del seu naixement) en va sortir la segona edició.

Ara que he tornat a rellegir el diari, en temps de pandèmia i confinament, les seues paraules i sentiments m’han fet reflexionar sobre com les persones encarem els moments difícils i incerts de la vida. Nosaltres també busquem estratègies per viure més connectats i mantenir el nostre equilibri interior: fer exercici, passejar per la natura, llegir i escriure, meditar... Són maneres que estem practicant per desconnectar del món exterior, mirar endins i trobar una mica de pau i serenitat.

La soledat i la incertesa pel demà que va viure en Pere Belart aquells anys, avui la podem entendre millor. La Covid19 ens ha fet adonar que nosaltres fins ara vivíem una falsa sensació de control de les nostres vides i no ens adonàvem massa de la nostra fragilitat. Avui, com ell, també ens sentim més vulnerables i ens trasbalsa pensar com serà el nostre futur després de la pandèmia.

Malgrat tot, voldria acabar aquest escrit amb esperança, fent referència a la fortalesa humana, la mateixa que va acompanyar el meu pare en les situacions més adverses”; és la que us convido a escoltar amb determinació dins vostre. Que decidim viure el present, centrant-nos només en el que està al nostre abast, que valorem tot el que tenim i ens il·lusionem amb les petites o grans coses.

L'ARXIU HISTÒRIC “JAUME CARESMAR” DE LA VILA D'ÀGER I ELS DOCUMENTS DE L'ESCOLA

Francesc Fité
Activista cultural

Com és prou sabut, arran de la descoberta per part de membres de l'AMPA, d'una partida de documentació a la sala de la caldera de la calefacció de l'Escola d'Àger, lloc poc adequat per a la seua conservació, aquests ens van alertar a membres de la Fundació d'aquest problema i de la necessitat de cercar un lloc més adequat per a conservar-los. Vam parlar amb l'Ajuntament, oferint-nos per veure la documentació la Dra. Antonieta Jarne, especialista en història contemporània, i jo mateix, en qualitat de conservador de l'Arxiu d'Àger, per valorar la importància de la documentació i veure quina era la millor solució per a la seua conservació. Els de l'AMPA (David Castellano) van proposar de dur la documentació a una estança de l'Ajuntament per examinar-la, per la qual cosa vam aconsellar que el trasllat calia fer-lo de forma adequada transportant la documentació en caixes de cartró. Encarregada la Núria

El 3 de març de 1986 es va crear l'arxiu històric amb seu a la casa de la rectoria

per part de l'Ajuntament per a dur a terme aquest trasllat, ella va demanar consell sobre el tipus de caixa pel trasllat a l'Arxiu Comarcal de Balaguer que tot seguit prengué cartes en l'assumpte. Bé, va arribar endemés el coneixement d'aquesta documentació al Servei d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya de Lleida i tot es va anar complicant, quan nosaltres no havíem intervingut en res; esperàvem que ens avisessin per examinar la documentació. Un examen que no hem pogut dur a terme fins el 19 d'octubre, quan ja ha estat examinada per l'arxivera de l'Arxiu Comarcal de Balaguer.

Ensenyament ha determinat que la documentació els hi pertany i que ha de dipositar-se a l'Arxiu més proper d'Àger que s'ha considerat que és el de Balaguer. Per la nostra part creiem que si la documentació es pot guardar correctament en un espai de l'Escola, hi pot seguir i sinó que es podia dipositar a l'Arxiu d'Àger que

Arxiu Jaume Caresmar

consideràvem com el més proper, emperò aquesta possibilitat no s'ha contemplat, com si el nostre Arxiu no fos l'adequat. Davant d'aquesta situació crec que cal fer uns aclariments sobre el nostre arxiu, tenint en compte que se'l menysté i fins se'l qüestiona.

El 3 de març de 1986 es va decidir crear el nostre arxiu històric i amb aquesta finalitat es va signar un conveni entre l'Ajuntament d'Àger i el Bisbat de Lleida, després que s'acordés que la seu del nou arxiu seria a la casa de la rectoria i no a una estança de l'Ajuntament. L'acord contemplava reunir la documentació eclesiàstica del fins aleshores Arxiu Parroquial, que aplegava el fons parroquial i una part dels antics fons documentals de l'Arxiu Capitular de Sant Pere d'Àger, així com de la Biblioteca Capitular, i la documentació municipal existent, compresa entre el segle XIII i el segle XIX.

El primer ajuntament democràtic havia signat un primer conveni per la Biblioteca, el 31 de gener de 1984, entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament d'Àger per a la constitució de la Biblioteca Amèlia Claverol i adscriure-la a la Xarxa de Biblioteques. La vila d'Àger posseïa ja biblioteca municipal allotjada a una estança dels baixos de l'Ajuntament, i amb el nou conveni el que s'assolia era adscriure la vella biblioteca a la xarxa i gaudir dels avantatges d'aquesta adscripció, rebent publicacions i llibres.

En el conveni de 1986, no solament es va contemplar la creació de l'Arxiu "Jaume Caresmar" de la Vila d'Àger i el seu establiment en l'antiga estança de l'Arxiu Parroquial, sinó que també s'arribà a l'acord amb el Bisbat perquè cedís els baixos de la casa parroquial per allotjar-hi la biblioteca, el que comportà

una reforma de l'antiga sala d'Acció Catòlica (abans sala d'ensenyament de nenes per part de monges, fins a la Guerra civil). La reforma comportà a més a més la instal·lació d'un nou mobiliari i la creació d'unes magnífiques claraboies (l'arquitecte del projecte fou el Sr. Ramon Maria Puig).

El conveni per l'establiment del nou Arxiu s'aprovà, assenyalant que estaria vigent durant trenta anys, pel que el 2016 caducà i es renovà per altres trenta anys. Cal dir que el mobiliari del nostre arxiu l'aportà l'Ajuntament que aprofità el de l'antiga biblioteca; es feu càrrec també de la reforma de la sala i de tot el necessari per la seua posada en marxa. Cal afegir que en la creació d'aquest arxiu hi participà també la Generalitat a través del Director General d'Arxius de Catalunya, en aquell moment el Sr. Josep Maria Sans Travé, que donà recolzament al projecte i ajudà a l'establiment, aportant el compacte que custodia actualment els fons dels pergamins i fent-se càrrec de la restauració de més d'un centenar de pergamins, els que estaven en més males condicions.

Arribats aquí, voldria només recordar la tasca que en aquests trenta i tants anys ha dut a terme el nostre arxiu, d'una banda obrint-lo a investigadors de diferents procedències, alguns forans com el Dr. Paul Friedmann. Per altra enriquant l'arxiu amb nova documentació, donada per famílies que la posseïen (documents procedents de Casa Serra, de Casa Calundo, Casa el Pere, Casa Bordalba, o de l'antiga farmàcia dels Punyet i de la també antiga farmàcia Prió, o família de casa Jombo, etc.). No voldria cloure aquestes línies sense deixar de remarcar aquesta important labor duta a terme pel nostre arxiu que de no haver existit evidentment no s'hauria dut a terme.

PARTIDES I ALTRES LLOCS DE LA VALL

Pere Capdevila, David Castellano, Meri Sagarra
Un mestre i dos aprenents

El municipi d'Àger abarta una superfície d'uns 160 km² dividits en partides, llocs i llogarrets, de difícil cabuda en un únic article. En les properes línies n'esmentem algun dels situats a la Vall i al voltant d'Àger, esperant poder recopilar els de tots els pobles del terme per properes edicions.

Una partida és una subdivisió administrativa d'un terme i el seu nom, la seva aparició o modificació, esdevenen una eina valuosa per a l'estudi de la història local. Tot sovint la denominació identifica les característiques del paisatge. Així Penaroja, pel color vermellós de la terra argilosa o el seu ús; Aturador, lloc on s'aturaven els ramats que feien la transhumància, mentre el bestiar hi descansava, els pastors dormien en els allotjaments del moment: casa Quelitxo, casa Climent i casa Portolà.

Més enllà de la nomenclatura, altres llogarrets ens aporten dades curioses, com els estatuts de l'any 1700, conservats a dia d'avui, que regien els recs dels horts del Corb i la Penna; o que la Guilleumota, com a recompensa per deslliurar la vila d'Àger de Macot, rebé unes

terres lliures d'impostos, dites de franquesa (nom que es manté actualment) i que a l'època devia ser com guanyar un "apartamento en Torrevieja" dels que repartia "1, 2, 3".

Sigui com sigui, ara que la gent no s'aixopluga en cabanes, sinó en autocaravanes i que "runners", senderistes i ciclistes passegem per la Vall, potser és bo recordar que podem anar a Colobor per la Llaüna, a Pedra per Nouet o a l'observatori per Plandemates.

I és que mantenir el nom dels llocs que ens són propis, no només preserva la nostra història; les partides, més enllà de simples parts de terreny, són part del paisatge de la nostra memòria.

Hem situat les partides més conegudes sobre un mapa descarregat del Sigpac¹, tot indicant els indrets amb un número i la seva correspondència en el text.

Al portal de Solsdevila: la Franquesa. Regasol, fins la font del Pedró i cap al pont del Rossell la Penna. Passat Santes Creus enfilem el camí del Cós i abans d'arribar a Verbell passem per Monterol (1). La Respluga hi queda al sud, més avall de la Glorieta i fins a

¹<http://aplicacions.agricultura.gencat.cat/sigpac2/visor/>

çò de Gotarda hi arribem per Ribellera (2). A llevant de Menàrguens, la Llaüna (3); a çò de Blasi, les Currandes (4); Mo per sobre casa Bonet i a l'oest, sota el Serrat de Borrec (5), la Coma de Benito de Parauls. Damunt la Coma Sta. Bàrbara; Pujamarell per sobre del Cós i cap al Botador, Penaroja (6) i Gomà, passant per çò de Marròs. Nouet (7), sobre el viver de Portolà, i a la dreta l'Hort del Comte, on és ara el càmping Badià.

Camí de Montsec: Sta. Coloma, Les Culties fins als Quatre Camins. A çò de Xabec el Cabanal i la partida de Plandemates (8) de la masia de Veleta al barranc de Rovinal. Cap a çò del Sant: Lluana i pel costat de Macierol, s'hi enfila la Carrerada, que és la cabanera quan agafa un altre nom. Cap a l'est de Montsec, La Tossa (9), fins al barranc de Penaroja, les Llaurades (10) i Retou (11) a ponent de Pedra, per sota de Coll d'Ares. Al cap de la serra de St. Alís i les Tosses de Garreta, Corona i la Plana de Lluís (12) i al davall la Bordonera (13). El Portell sota Corona, el Serrat Llarg (14) cap al Mas d'en Gassol i Claramunt que puja de çò de Pedrona fins la costa de Baró. Al fons de la

Vall Sta. Elena, a ponent el Pla d'Agulló (15). Deixant enrere la Teulera, tornem cap a Ager passant pel Corb., l'Aturador, la Canalissa, de la bassa del rec fins a baix al pont. Pugem per Peguer (16) i fem cap a la Pedrissa, de la Torre de Sanuy al mas de Tello. Les Trilles, del raval de St. Martí cap a çò de Quinquilà, i Puy (17), a la cara sud del poble, pujant per la font de Cap d'Any. Rere Puy, el serrat de Montclús i l'Aubac. Rens hi queda al mig, entre el Cap la Creu i St. Jaume de Cas. Morà (18) de la masia de Clara fins a la de Calderó i el Cullerell (19), rera la serra de Puy i fins al cap del port. A l'altre costat les Serres (20) i l'aubac d'Agulló. El Molinell, als barrancs de Millà, trobem la Mata (21) i allunyats, darrera, els Còms (22).

I potser aquesta cantarella ens serveixi de ben poc, però és que als pobles estimem tant la terra, que a cada pam li donem un nom.

De ben segur que hi ha històries ben sucoses a cada partida. Us animem a explicar-les. Contacteu amb info@lacabanera.cat.

RECORDS, PORS I VICTÒRIES

Laura Benseny¹
Acordió, política, campanera i altres mil coses

Els padrins sempre deien que les tempestes venen de l'Aragó i, en el cas de l'entrada franquista a la Vall d'Àger, no va ser d'altra manera. El dia de Sant Vicent Ferrer, el 5 d'abril de 1938, no hi va haver cap miracle a la Vall, sinó ben al contrari. Pares de família portaven a tota la seua gent a una cova molt difícil de trobar a mig Montsec amagant tot el poble d'Agulló i entretenint la canalla amb pa i xocolata sense cap coneixement de com seria la retirada de les tropes republicanes. I així, amb un poble desert, apareixeren les tropes nacionals a la plaça d'Agulló, intentant cercar si encara hi quedava algú, i la gent del poble, amb Castarés al capdavant, van anar a buscar la gent amagada veient que no hi havia cap perill a la població general.

Al vespre, dos joves d'Àger, entre ells Josep Maria Vilà, s'acostaren fins a Agulló per par-

lar amb les tropes arribades i es preparà l'ofensiva per a l'endemà entrar a Àger.

Després de dos anys de guerra, es canviava el color del poble, amb una entrada triomfal per a uns, d'angoixa per a d'altres. Les tropes nacionals travessaren el poble fins a arribar a l'Església de Sant Vicenç, on feren tocar les campanes en senyal de victòria; al mateix

temps, hi havia gent que tancava les portes de casa per no sentir tan forta la tempesta.

A Àger també hi va haver una primera benvinguda per part de dos ciutadans, Pere

Soler Llotge, Martingala, de Cal Pere i el seu gendre, Josep González. Anaren a saludar i informaren que eren els únics franquistes del poble. Això els va servir per esdevenir, quasi de manera divina, els màxims càrrecs polítics del poble i a més, davant d'un teló magnífic: la fàbrica de galetes La Fama Montañesa que

Després de dos anys de guerra, es canviava el color del poble, amb una entrada triomfal per a uns, d'angoixa per a d'altres

¹ Aquest article s'ha escrit a partir de converses amb padrins i padrines de la Vall d'Àger que es van enregistrar l'estiu de 2010. Deixem constància que són part de memòries i que, potser en part, siguin visions personals sobre fets concrets.

Vida quotidiana (Fons fotogràfic de l'Ajuntament d'Àger)

era de la seva propietat.

I mentre uns celebraven que havien arribat nous colors, d'altres eren detinguts, com fou l'alcalde democràtic, de Casa Pedroneta, i tots els regidors i treballadors de l'ajuntament: Montardit, Fuentes, Cosmo, Vicent del Mas entre d'altres. Van ser arrestats i portats al Cafè de Meregildo, no per fer cafè, sinó per tenir-los a algun lloc mentre decidien on els havien de traslladar. La situació de tenir el cafè ocupat amb homes dormint a les llotges i amb dones portant menjar i roba per mantenir-se nets no va durar gaire i van ser traslladats a Balaguer i forçats a fer el Pont Nou, dormint sota la mirada de Nostre Senyor a l'Església de Santa Maria.

D'altres van rebre càstigs humiliants, com la Maria de Casa Belianes, que va parlar "massa" amb un membre de l'exèrcit i li raparen el cap, o van ser afusellats, com el de Vironya, per una acusació de tinença d'armes per resoldre fàcilment un embolic amorós amb abús de poder. I el cas més traumàtic a Àger, que es visqué a casa Coro. El pare, fou afusellat acusat d'espionatge i el fill va ser deportat a Mauthausen.

El clam revolucionari de la República i les noves visions no van arribar al camp tant com moltes dones haurien desitjat però, al mateix temps, l'entrada del franquisme va ser un exemple clau d'anul·lació i supressió de casaments civils i una pèrdua de les llibertats socials i personals.

Ben aviat es van omplir els pobles amb jous i fletxes, Arriba España, retrats del Generalís-

sim, una llengua imposada i un control social "pel bé de la família". I tot això no es feia sol i els homes de la benvinguda de les tropes van ser els encarregats de fer seguir el nou ordre establert, que va ser embolcallat amb una Secció Femenina, capitanejada per la Mercedes González i l'Amèlia Claverol, la mestra de l'escola. Elles foren condecorades el 1943 per socórrer uns infants del Frente de Juventudes en un greu accident amb víctimes mortals al Port d'Àger. També hi va ajudar la Falange Española en què pertànyer-hi sempre facilitava la vida i amb una secció juvenil de la qual formaven part tots els joves, de manera obligatòria.

Ben aviat es van omplir els pobles amb jous i fletxes, Arriba España, retrats del Generalísim, una llengua imposada i un control social "pel bé de la família"

I així s'anaren desenvolupant les estructures socials i econòmiques d'Àger, sempre amb el beneplàcit de l'Església. Cada setmana s'havia de viure, obligatòriament, la fe amb una missa en llatí i una homilia que seguia els preceptes de l'Estat i mentrestant, la Guàrdia Civil passejant pel poble els diumenges revisant que tothom estigués gaudint del dia del Senyor i no treballant, sota amenaça de multa.

Amb pocs mesos es va configurar un nou estatus social i polític a la Vall d'Àger. Per a uns va ser una llarga temporada de tempestes que van fer malbé totes les collites i per a d'altres, uns aiguats bons per a la terra que farien créixer els arbres amb un bon feix de llenya.

DURRUTI, ÀGER I LA REVOLUCIÓ

Antonieta Jarne

Sóc el que tinc i el que em falta

Un dels elements que formen part de la vida quotidiana és el dels noms dels carrers d'una localitat, la potestat dels quals correspon als respectius ajuntaments. Aparentment pot semblar una qüestió sense gaire importància. Tanmateix, el nomenclàtor d'una població sempre va més enllà dels noms concrets que el configuren. És, entre altres coses, un dels senyals lluminosos que millor reflecteix allò que una determinada comunitat vol recordar col·lectivament. No és estrany, doncs, que quan hi ha un canvi de règim o de sistema polític, una de les primeres coses que fan les institucions municipals és canviar el nomenclàtor.

Això fou el que succeí en la sessió plenària de 20 de desembre de 1936. Feia escassament dos mesos que s'havia constituït un nou ajuntament després d'una paràlisi de l'organisme com a conseqüència del sollevament militar de juliol de 1936.

Políticament i social l'estiu del 36 havia estat

complicat. El fracàs del colp d'estat a Catalunya havia obert la porta a una revolució social que en alguns llocs esdevingué força caòtica i fins i tot tràgica. A Àger també. Com a exemple del desgavell que es vivia, hi ha constància que en el transcurs dels mesos de juliol i agost es produí la renúncia al càrrec d'alguns regidors. Els que romangueren al capdavant, però, tingueren una activitat pràcticament nul·la. Una situació similar a la d'altres llocs del país i que es reorientà a partir de la tardor.

L'octubre de 1936 tenia lloc la constitució del nou Ajuntament d'Àger d'acord amb el Decret de la Generalitat que estipulava que els consistoris

havien d'estar formats per les organitzacions republicanes i obreres amb una composició ajustada a la que hi havia al Govern de la plaça de Sant Jaume. L'objectiu del president Companys era regularitzar els processos revolucionaris endegats de forma desordenada en els mesos anteriors.

...el nomenclàtor sempre va més enllà dels noms concrets. És un dels senyals lluminosos que millor reflecteix allò que una determinada comunitat vol recordar col·lectivament

C/ Llari ara Travessera Canuda

Eduard Finestres Serrano fou escollit alcalde en representació del Centre Republicà d'Esquerres, una organització que també comptava com a regidors amb Miquel Valés Morera i Martí Sentenach Bales. Els anarquistes (CNT-FAI) eren a l'Ajuntament de la mà dels regidors Emili Estrada Garrofé, Jaume Agustí Casanoves i Antoni Belart Benseny. Agustí Ardiaca Blanch i Vicenç Rufach Llorens eren regidors pel PSUC i Pere Llotge Porta ho era pel POUM. Poques setmanes després s'hi afegia Josep Mercadé Español per Acció Catalana Republicana. Convé apuntar que la presència dels regidors del PSUC i el POUM fou molt irregular en els mesos posteriors, reflex de les profundes discrepàncies existents entre els dos partits que representaven l'espai comunista català i que esclataren de forma molt convulsa en els coneguts Fets de Maig de 1937.

Una de les primeres decisions que va prendre el Consistori fou la de dotar-se d'una nova simbologia i d'uns nous llocs de memòria que reforcessin la identitat del moment que es vivia. El canvi de nom d'alguns carrers il·lustrà esplèndidament aquesta necessitat. També era un mirall de quina era llavors l'hegemonia política municipal, la qual estava en mans dels republicans (ERC) i dels anarquistes (CNT-FAI).

En la sessió plenària de 20 de desembre es decidia canviar el nom de tres carrers de la

Acta de l'Ajuntament
(Arxiu Jaume Caresmar)

vila. En dos casos es tractava d'un canvi que traslluïa la voluntat d'identificació amb la institució republicana catalana per excel·lència. La que fins llavors es deia la plaça de la Constitució -molt probablement corresponia a la plaça Major- passava a ser la plaça de Lluís Companys. El raval del Pedro i el carrer de la Font quedaven substituïts per l'avinguda de Francesc Macià. En la decisió municipal romanien el propòsit de fixar una memòria institucional lligada als emblemàtics presidents de la Generalitat que, alhora, pertanyien a ERC.

Aquesta memòria institucional s'imbricava amb una memòria revolucionària, l'hegemonia de la qual corresponia als anarquistes. Per tant, el tercer carrer que es va decidir canviar fou el carrer de Llari, un petit carrer que desembocava a Sant Martí i que actualment consta com a Travessera Canuda. Segons s'especifica a l'acta municipal, el carrer de Llari passava a ser anomenat carrer de Bonaventura Durruti, en reconeixement al destacadíssim líder de l'anarquisme espanyol, mort feia tot just un mes a Madrid.

L'únic testimoni que resta d'aquests canvis és l'acta municipal on queden assenyalats els acords. Des d'abril de 1938, l'ocupació franquista s'afanyà a fer desaparèixer qualsevol rastre republicà i qualsevol vestigi revolucionari. La dictadura s'afanyà a institucionalitzar l'amnèsia col·lectiva. Per això, tan important és el que es recorda com el que s'omet. I sobretot per què.

...el carrer de Llari passava a ser anomenat carrer de Bonaventura Durruti, en reconeixement al destacadíssim líder de l'anarquisme espanyol...

EL CEL DEL MONTSEC

Salvador J. Ribas

Astrofísic i director del Parc Astronòmic del Montsec

La serra del Montsec, situada a cavall entre les planes de la Depressió Central catalana i la serralada pirinenca, esdevé un indret amb unes característiques úniques per alçar la mirada al cel. De fet al cor del Montsec d'Ares, a Àger, des de fa dècades que el cel ha esdevingut un motor i un referent per aquesta vall i les zones que l'envolten. El cel d'Àger és conegut internacionalment tant de dia com de nit, de dia per les condicions excepcionals que el fan un dels millors llocs del planeta per la pràctica del vol lliure i per la nit aquest cel presenta unes característiques úniques per ser el millor cel nocturn de Catalunya i un dels millors del món.

El cel nocturn d'Àger ha estat utilitzat des de mitjans dels anys 90 per col·lectius d'aficionats a l'astronomia, que escapàvem de la creixent contaminació lumínica que els impedia fer les seves observacions a l'entorn de les zones de major densitat de població, com per exemple Barcelona i la seva extensa àrea d'influència. També els anys 90, diversos equips científics de la Universitat de Barcelona havi-

en intensificat la cerca dels millors emplaçaments per la possible construcció d'un equipament de recerca dedicat a l'astronomia. Aquesta cerca va donar el mateix resultat que en el cas dels aficionats, seleccionar l'entorn d'Àger i la serra del Montsec com el lloc idoni de Catalunya per l'observació del cel nocturn.

La serra del Montsec conté el primer punt de referència de la llei catalana contra la contaminació lumínica, una llei pionera a l'estat espanyol

Però què és el que fa aquest cel únic i excepcional? Aquesta pregunta no té una única resposta sinó un conjunt de respostes que es donen simultàniament en aquest territori. Per tal que un indret sigui òp-

tim per l'observació astronòmica cal que es donin uns certes condicions meteorològiques, atmosfèriques i de preservació de la foscor natural.

En l'àmbit meteorològic, com és obvi no podem observar el cel nocturn en llocs on sempre està núvol o hi plou, per tant cal que un emplaçament astronòmic tingui unes condicions de cels serens i humitats baixes o moderades en com a mínim el 60% de les nits de l'any. La climatologia del Montsec d'Ares ens

indica una pluviometria notablement baixa, molt per sota de la mitjana de Catalunya, i per la seva situació queda protegida de les boires intenses de la Depressió central que només afecten les zones més fondes. Si durant el dia la verticalitat del Montsec incentiva els vents ascendents de tipus tèrmic que permeten el vol lliure, durant la nit aquestes tèrmiques són descendents i arrastra cap al fons de les valls la humitat deixant les zones més alçades amb valors més baixos que permeten l'observació del cel.

Aquest mateix comportament del vent afavoreix que en les zones elevades les condicions d'estabilitat i baixa turbulència a la nit siguin notables, el que permet tenir una estabilitat d'imatge considerable per l'obtenció de dades astronòmiques, el que en diem en astronomia tenir un bon *seeing* o, en paraules més senzilles, que les estrelles tremolen poc per efecte de l'atmosfera quan observem el cel del Montsec.

Finalment el tercer element cabdal és la preservació de la foscor natural. Si els altres elements no depenen dels humans, sinó de la situació geogràfica, aquest fet va íntimament lligat a l'acció humana, a l'ús de la llum a la nit. Aquest és l'element principal que cercaven tant afeccionats com professionals quan recorrien Catalunya i van fer cap al Montsec. La baixa densitat de població motivada per un desplaçament de la població de medis rurals a medis urbans, així com una accessibilitat força limitada per unes deficientes vies de comunicacions, van fer que el Montsec no patís una urbanització massiva i descontrolada com altres espais naturals de Catalunya. De la dificultat se n'ha pogut fer virtut, especialment gràcies al treball col·lectiu de totes les institucions i organismes per

poder desenvolupar el Montsec mantenint una preservació del medi nocturn natural.

L'any 2001, el Parlament de Catalunya va aprovar a la Llei 6/2001, la primera llei autonòmica de l'estat que preserva la qualitat del cel nocturn. Una normativa que ha vingut acompanyada, no sense dificultats, de posteriors regulacions que ha permès que la serra

Tant els col·lectius d'astrònoms afeccionats com els equips formats per astrònoms professionals, en la cerca de millor cel de Catalunya van arribar al mateix punt, la serra del Montsec

del Montsec fos el primer punt de referència de la normativa catalana i els municipis del seu entorn es trobin en zones de màxima protecció contra la contaminació lumínica, per això els carrers i les places d'aquests municipis s'han d'il·luminar amb els característics colors ataronjats del sodi o el led ambre i orientant la llum completament de dalt cap a baix entre d'altres consideracions.

Aquestes condicions van permetre la posada en marxa, ja fa més de 10 anys, del Parc Astronòmic del Montsec, a poc més de 3 quilòmetres del nucli d'Àger, on més de trenta mil persones cada any s'atansen per descobrir el cel del Montsec i alhora poder descobrir aquest territori. Un territori que es troba en lletres majúscules a nivell internacional gràcies a l'obtenció l'any 2013, i posteriors renovacions, de la certificació del Montsec com a Reserva i Destinació Turística Starlight, per la seva gran qualitat i pel notable desenvolupament que aquest cel fosc ha aportat a aquest territori.

ARQUEOLOGIA A LA VALL D'ÀGER

Cristina Masvidal

La vida són petites coses essencials, les pedres, entre altres

En els darrers anys, s'han dut a terme una sèrie d'intervencions arqueològiques al nostre territori, fonamentalment centrades al nucli d'Àger, com a conseqüència d'obres públiques i privades, derivades de l'obligatorietat legal d'aquest control en trobar-se el poble emmurallat i el seu castell protegit per llei. A més d'aquestes, molt poques s'han dut a terme fora del nucli de població, i la majoria formen part de projectes universitaris de recerca.

Intervencions preventives públiques

Es tracta de les intervencions més abundants i van paral·leles a les obres que es programen en el nucli d'Àger, especialment les intervencions en estructures, edificis o espais on ja hi ha constància de l'existència de restes arqueològiques.

Les intervencions de caràcter públic gairebé sempre comporten només el control de les obres per tal de documentar qualsevol resta d'interès. Així se n'han fet a les obres per fer el camí de la muralla de Solsdevila i adequar el pou de gel per a visites (2016-2018). El

pou de gel també va ser objecte d'intervenció impulsada per la Fundació Arnau Mir de Tost en el marc de les Jornades Europees de Patrimoni 2018 i 2019. Uns anys abans es va excavar l'antic safareig de la Font del Pedro i es va fer el control de les obres als carrers de Sant Pere que s'havien d'arranjar. Abans d'arreglar les goteres dels absis de l'església de la Col·legiata de Sant Pere, es va fer una excavació de les cobertes dels absis, amb alguna troballa interessant (2013). Les darreres intervencions han estat amb motiu de les obres

d'Endesa a Regasol i la seva afectació a l'antiga sèquia (2020) i a la Via Romana d'Àger (2021), amb motiu de l'arranjament del camí vell de Balaguer per al trànsit dels bombers.

Intervencions preventives privades

Les actuacions en el marc d'obres privades, han aportat informació prou important per al coneixement de la història antiga de la Vall. D'una banda, sota l'església de Santa Maria del Pla, es va documentar l'existència d'una necròpolis del segle VI dC, l'extensió de la

És remarcable el fet mateix que s'inclouï el control arqueològic en el marc de les obres de caràcter privat

Muralla de Solsdevila

qual resta una incògnita. D'altra banda, els controls arqueològics de les obres al solar adjacent al portal de Sant Martí i al desmuntatge de Casa Xaparró, també al carrer Sant Martí, han aportat algunes dades que complementen la informació ja existent sobre el traçat de la muralla medieval, la seva construcció i els tipus de paraments emprats. L'actuació a la finca rompuda de Cisco de les Serres, al vessant sud de la Serra de Montelús, no ha aportat informació d'interès. En tot cas, és remarcable el fet mateix que s'inclogui el control arqueològic en el marc de les obres de caràcter privat.

Intervencions en el marc de projectes de recerca

Les excavacions arqueològiques en el marc de projectes de recerca universitaris s'han realitzat a Santa Coloma d'Àger i a l'Abric Pizarro. En el cas de Santa Coloma, per part de la Universitat de Lleida. A hores d'ara, Santa

Coloma és el jaciment arqueològic més important de la Vall d'Àger per la seva extensió espacial i històrica, amb una cronologia, com a necròpolis, que s'iniciaria al segle V i acabaria al segle XI, quan es trasllada el cementiri a tocar l'església parroquial.

Les excavacions arqueològiques en el marc d'un projecte de recerca són molt escasses

Més enllà de la possible basílica paleocristiana avui ubicada sota el camí del Coll d'Ares, diverses excavacions arqueològiques han loca-

Pou de gel

litzat restes de murs, sarcòfags de pedra, fosses amb lloses i fosses simples antropomorfes, orientades d'acord amb la ideologia cristiana. Els estudis antropològics van aportant dades significatives com per exemple la baixa incidència de les càries en la població estudiada, potser a causa d'un baix consum de cereals. Tanmateix, aquestes primeres hipòtesis s'han de contrastar amb les dades dels anàlisis de mostres per conèixer les ràtios d'isòtops i la composició de l'ADN.

D'altra banda, fora de la vall geogràfica, a Vilamajor, fa uns anys es va descobrir, en el marc d'un projecte de prospecció que inclou part del municipi d'Àger, el jaciment prehistòric del paleolític mitjà d'Abric Pizarro. La recerca, tant de prospecció, com d'excavació, ha estat capitanejada pel CEPAP-UAB. S'hi ha fet campanyes arqueològiques del 2009 al 2017. De moment, està caracteritzat per dos nivells estratigràfics, amb restes molt abundants d'indústria lítica de sílex i restes de fauna molt diversa (cérvol, cabra, cavall, porc senglar, ase, bòvids grans, rinoceront, os i restes d'un gran felí, aus...). El jaciment ha estat datat per termoluminiscència en un interval de dates corresponents a l'episodi climàtic MIS4, durant el qual les condicions ambientals a la Depressió de l'Ebre i àrees properes eren d'extrema aridesa, amb baixades importants de les temperatures.

Podeu trobar tota la bibliografia <http://fundacio-arnaumirtost.cat>, secció de recursos.

LA DARRERA CONVERSA

Magda Gregori

Periodista. De cal Josepet de Vilamajor. A l'atzar sempre agraeixo tres dons: haver nascut dona, catalana i de família pagesa.

10 d'abril de 1955. Últim casament a la paròquia de la Santa Fe de Blancafort. La jove Aurèlia Gesé Ros, de casa Joaneta, es casa amb Josep Maria Mora Antillach, veí de Tragó de Noguera. Un dia de felicitat, d'alegria, de celebració, però també una data històrica i nostàlgica. Ningú més es tornarà a casar en aquesta església, cap altre matrimoni podrà dir-se el "sí, vull" a Blancafort. L'Aurèlia, una noia rossa i esvelta de només 22 anys, s'ha enamorat i ha decidit abandonar la casa pairal. Agafa la maleta i marxa del poble. No n'és conscient, però tanca així un capítol de la seva vida. A Blancafort hi deixa les innocències d'infantesa, les corre-disses pels carrers, les converses a la fresca, els gots de llet de cabra i els càntirs d'aigua fresca. Però aquests records són ja memòria immortal. Per això, 66 anys després, l'Aurèlia de casa Joaneta ens regala la seva darrera conversa de Blancafort. Som-hi. Gaudim-ne plegats. Paraula a paraula, frase a frase, fins al darrer mot.

"Llavors era molt jove i ingènua", em diu amb un somriure sincer. He decidit visitar una de les últimes dones que van viure al ja desaparegut poble de Blancafort. L'Aurèlia,

de 88 anys, viu a Balaguer. Un dissabte al matí, dia de mercat, em rep a casa seva. "Tu ets la neta del Josepet de Vilamajor? Amb el teu padrí i el teu besavi vam viure moltes aventures", diu abans que tingui temps de reaccionar. Sembla que la conversa no em deixarà indiferent. Entre històries i anècdotes s'amaga un poble, una vida passada que, amb el seu testimoni, es fa viva, present i eterna. "És molt difícil marxar d'un lloc que estimes. Tancar la porta de casa per darrera vegada és molt trist", afegeix. M'adono, de seguida, que

és xerraire de mena. Sobren les preguntes. "A casa teníem terres, ovelles, cabres, porcs... Aleshores era una dona valenta i amb molta energia", comenta amb un to que barreja admiració i certa enyorança. Entre els

anys 1955 i 1957 totes les famílies que vivien a Blancafort van haver d'abandonar les cases que les havien vist créixer. El poble va quedar negat pel pantà de Canelles. "Llavors, el municipi de Tragó de Noguera aglutinava també els pobles de Blancafort, Alberola i Boix. Quan em vaig casar vaig marxar a Tragó, però els pares encara vivien a Blancafort", va anotar l'Aurèlia. Parla tot fent salts en l'espai i el temps, però és fàcil seguir-li el fil. No es deixa cap detall. "Els dissabtes sempre baixàvem

Tancar la porta de casa per darrera vegada és molt trist

Blancafort (*Record de Blancafort. Un poble sota l'aigua.* Eugeni Gesé)

a mercat. Primer amb mules i anys més tard amb el camió del Josepet de Vilamajor. Ara, quan hi penso, me'n faig creus. Tots carregats a la carrossa i cap a la plaça Mercadal”, assegura tot arronsant el cap. No l'entristeixen els records però sap que amb aquesta conversa està reobrint la caixa de la memòria, de les vivències, d'un passat inundat, ofegat sota l'aigua del pantà. Però un passat que flota entre converses i fotografies antigues.

I entre refranys i paraules. “Avui el dia està ben gris, però no plourà. A Blancafort sempre deien: ‘Núvols d'Aragó, pluja en abundor’. Però no tinguis por que avui no caurà ni una gota”, comenta. Queda ben clar que els refranys són la saviesa popular que els habitants de Blancafort anaven transmetent de generació en generació. “Vent de Catalunya, aigua segura; vent d'Aragó, aigua que no”, anota. L'Aurèlia, de família pagesa, sap que el temps i el paisatge defineix la manera de veure i entendre la vida. Per això, hi ha valors que l'han acompanyat sempre: “Treballar i treballar. El pare i la mare no paraven mai”. Va créixer amb aquestes màximes i això va definir el seu caràcter. Se la veu una dona d'idees clares que malgrat les inundacions de la vida mai ha perdut el coratge. “Es treballava sempre, menys per Nadal i per la Festa Major, el 14 de setembre. A casa Joaneta fèiem un gran dinar, ens podíem ajuntar una

cinquantena. Els de Vilamajor també veníeu”, explica. Ha canviat el to de veu, sembla que les paraules entonin també algun pasodoble. Perquè la música, com els records, sempre ressona. “No acabariem mai, d'històries en tinc moltes. El que sí que et vull dir és que sempre vaig ser feliç al poble”.

Abans de tancar la gravadora i d'acomiadarnos, l'Aurèlia afegeix: “Fa molt temps que no he anat a Blancafort. Em fa pena veure-ho tot inundat”. Ens diem “fins aviat” i marxo tot pensant en les famílies que un dia van haver de tancar les portes de casa sabent que l'aigua correria sense pietat entre habitacions, cuines i corrals.

Blancafort, un poble amb energia i vida va quedar deshabitat, inundat, buit. I l'Aurèlia, que ens va deixar pocs dies després de fer aquesta entrevista, és ja història eterna. Però les paraules escrites faran que la seva darrera conversa sobre Blancafort sigui, també, immortal.

El municipi de Tragó de Noguera aglutinava els pobles de Blancafort, Alberola i Boix

Casa Joaneta (Ídem)

QUADERN DEL NATURALISTA AFICIONAT

Nacho León

Ho confesso: abraço arbres

Algú va dir que recorrent la Vall d'Àger i el Montsec, en un espai relativament petit trobaríem representació d'una bona part de la diversitat d'ambients i ecosistemes de l'Europa continental. En aquesta veritable Arca de Noé que ens acull, podrem trobar espècimens ben estranys, que ens sorprendran i diríem més aviat propis de terres llunyanes.

Un il·lustre visitant als nostres cels

Ara en aquest temps, quan els dies s'escurcen i treuen el cap els primers freds, qualsevol dia cap al vespre-nit us pot sorprendre un soroll llunyà que s'escolta d'algun punt de dalt del cel, una remor com de cant d'ocells cacofònic i deslluït, així com molts ànecs bords i roncs fent-se botzinades entre ells. El naturalista aficionat no podrà evitar aixecar la vista i buscar per tot arreu l'origen d'aquesta fresa. Mirarem i mirarem, notarem com el cant es va desplaçant sense encertar a veure la font, i probablement ens costarà molt de trobar. Aquest soroll fugisser és el cant dels estols de grues que passen per damunt de la nostra Vall, uns grans ocells migradors que salten entre continents en les seves rutes de viatge.

Caldrà tenir bona vista per encertar a veure la bandada, en formació de V, volant ben amunt. Si passen ja enfoscant, ens haurem de

conformar només amb sentir el seu cant. En qualsevol cas, ens meravellarem pensant en la presència imponent d'aquests gegants voladors, una de les aus que vola més alt: poden arribar fins als 10.000m. I aquí les tenim passant sobre els nostres caps. Venen de lluny, d'Escandinàvia o Sibèria, i ja estan gairebé arribant a la seva destinació: llacunes i aiguamolls on passar l'hivern a la Península Ibèrica o al Nord d'Àfrica.

Passatemps extra: veus la bandada?

(Foto: Agència Can Tomaso)

Aquesta visita tan il·lustre farà preguntar-nos com els ocells poden fer aquests viatges tan llargs, fidels a les mateixes rutes, sense tenir pas cap GPS. Al capdavant de la formació, els ocells més forts i experimentats, seguint el camí amb la guia de les muntanyes, rius i cos-

tes que recorden. A la cua, aprofitant el solc aerodinàmic obert pel cap de formació, van els joves -fixant-se en cada detall, memoritzant bé aquell recorregut, i mentrestant segurament preguntant “Falta molt? Falta molt?- i els vells, que ja van ensenyar aquell camí ancestral tantes voltes viatjat, i que potser enguany ja no acabaran.

Això sí que és una grua, i no la del seguro
(Foto: David V Raju CC BY-NC-SA 2.0)

Cada any rebem la visita d'aquests viatgers llunyans, exòtics i magnífics. Deuen tenir el Montsec al seu mapa ben gravat, i segurament quan el veuen, enrogit per la posta de sol, les grues deuen pensar: “Ja falta poc per trobar el refugi de la calor”.

Taràntules del Montsec

No cal deixar-se emportar pel pànic, i dir allò de “No penso anar en sandàlies per la nit mai més”, però és un fet confirmat que hi ha taràntules per aquests indrets.

Quan esmentem aquesta infame espècie, tothom tindrà al cap la imatge d'unes aranyes grans, fornides, peludes, amb molts ulls vermells i potes gruixudes, que en qualsevol moment et poden atacar injectant-te el seu verí mortal, però això no es correspon ben bé amb la nostra realitat.

La taràntula que viu per aquí és l'espècie ibèrica. Si bé són grans, no son pas de la talla monstruosa de les seves cosines tropicals.

Difícils de veure perquè són nocturnes, més fàcilment ens toparem amb els seus caus, uns forats al terra camuflats amb un embut de pedretes i fulles enganxades amb filades de seda (perquè si bé totes les aranyes fan seda, no totes les aranyes fan les típiques teranyines, això és de primer curs de naturalista aficionat). Al voltant de l'entrada del cau, si està plantat al mig de terra crua, és bastant pro-

bable trobar indicis en forma de rastres i ratlles al terra que donen testimoni de la seva activitat predadora nocturna i de la lluita desesperada de les seves pobres víctimes.

Taràntula agerença a la fuga
(Foto: Xisqueta News Corporation)

No us cal patir, ni la taràntula d'aquí depreda humans, ni el seu verí és mortífer. Diuen que la picada no és mes dolorosa que la d'una abella. També corria la llegenda que la picada d'aquest aràcnid, anomenat en honor de la ciutat de Taranto al Sud d'Itàlia -on n'hi deu haver moltes, pel que sembla- provocava en les seves víctimes unes convulsions, com si dansessin. La ciència, per desgràcia, ja ha refutat aquesta història popular. I és una pena, perquè per a la gent que li costa arrencar-se a ballar i es queden enganxats a la barra tota la nit, quan encara es feien festes majors, ho podrien solucionar amb una punxadeta. Jo, per si de cas, me miro els caus amb precaució i mai hi ficaré cap dit.

...prudència sempre en l'observació de la natura.

RECEPTA DE CASA MONS: FRICANDÓ AMB XIITAKE

Montse Graells

Enamorada de les postes de sol de la Vall d'Àger

En fer-me la proposta d'escriure una recepta, la primera cosa que vaig pensar es fer una recepta d'aquestes super modernes, de cuina d'un altre país, amb estil, exòtica, de noms estranys.

Però després vaig pensar que el que agrada a tothom és la cuina del xup-xup, la cuina de sempre.

Qui es pot resistir a un bon fricandó?

Però el meu esperit d'amant de la cuina em demanava posar-hi un punt de modernor i per això he canviat els moixernons (potser ara més difícils de trobar) per bolets xiitake que també es troben deshidratats i són molt, molt saborosos.

Encara que sembli molt complicat, i ho dic per gent no acostumada a cuinar, aquest plat és fàcil de fer i si es fa més quantitat, es pot guardar al congelador per una altra vegada.

I si només sobra suc, es pot aprofitar com a salsa amb uns espaguetis o arròs.

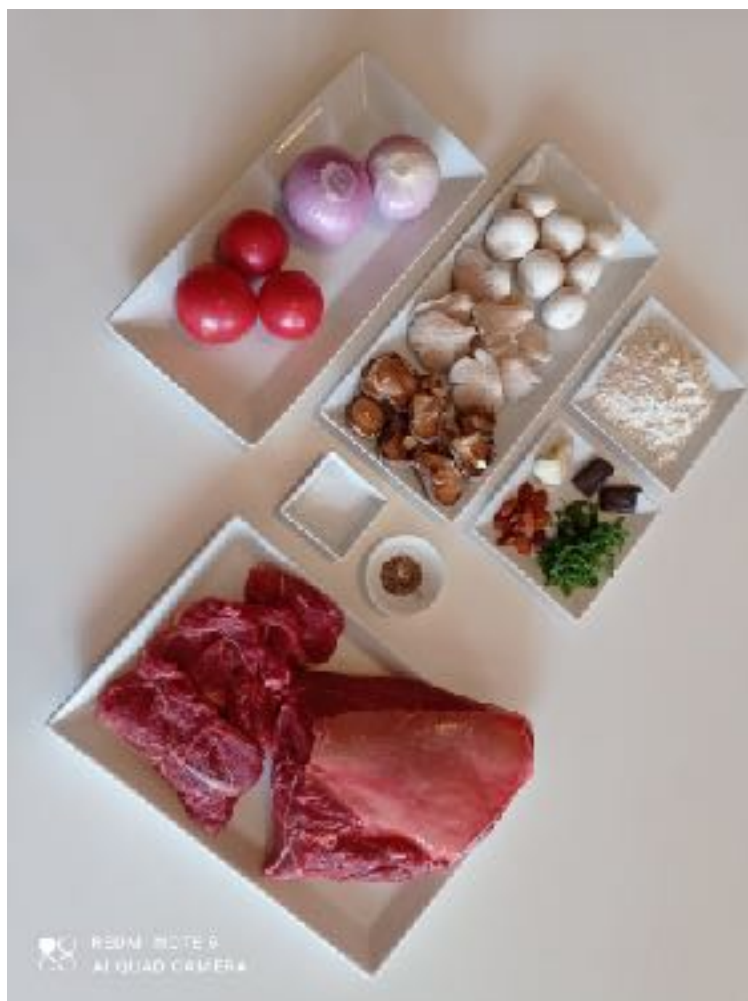
Com es pot veure, és un plat que, potser sí que necessites una mica més de temps per a fer-lo, però al final et compensa per les oportunitats d'aprofitar-lo que hi ha.

La recepta és per a 6 persones.

Encara que sembli molt complicat, aquest plat és fàcil de fer

Ingredients

- 1.200 kg de llata de vedella (carn perfecta, tendra i boníssima amb un tendrum al mig que es desfà a la boca quan està cuita)
- 200 gr de ceba de Figueres
- 300 gr de tomàquets madurs
- 200 gr de farina
- 25 gr bolets xiitake secs (uns 5 o 6)
- 100 gr de gírgoles
- 100 gr de xampinyons
- Sal
- Pebre
- Oli d'oliva

Per a la picada

- 20 gr d'ametlles torrades
- 15 gr xocolata negra 75%
- Julivert (unes branquetes)
- 2 grans d'all

Elaboració

Primer de tot s'agafen els bolets xiitake i els posem en remull amb aigua calenta. Es deixen fins que s'estovin.

En aquest punt es posen en una liquidadora o amb un túrmix i es trituren amb l'aigua de remull.

S'agafen els talls de carn i s'enfarinen. En una cassola s'hi posa oli i es fregeix la carn fins que estigui doradeta.

Es posa apart un cop fregida i en el mateix oli s'hi afegeix la ceba picada. Es deixa estovar i s'hi posa el tomàquet ratllat. Aquest sofregit ha de quedar ben cuit i un cop aconseguit es posa el triturat de bolets xiitake i la

carn.

Si es veu que la carn no queda gaire coberta, es posa una miqueta més d'aigua.

Mentres va coent, anem sofregint els altres bolets que tinguem. Jo aquí he posat gírgoles i xampinyons, però podeu posar el que vulgueu o trobeu.

A la mitja horeta ja podeu posar-hi els bolets i deixeu fent xup- xup 30 o 40 minuts més.

S'agafen els ingredients de la picada i es trituren amb una mica d'aigua.

Uns 5 minuts abans d'apagar el foc s'hi tira a la cassola.

Si aquest plat el deixeu reposar d'un dia per l'altre estarà perfecte!!

Espero us agradi la recepta i...

Bon Profit!!

APRENDRE A GESTIONAR LES EMOCIONS

Jaume Sanuy

Tocs de psicologia sucats amb oli, i vi ranci.

Llevat de “comptar fins a 10 abans de contestar” i reprimir l’expressió de les emocions, poca cosa més vàrem aprendre a casa, a l’escola, a la catequesi o al carrer, sobretot els homes.

En el llarg procés evolutiu, ja des dels rèptils es presenta les reaccions instintives “atac-fugida”. Dit de manera planera: la Lola camina tranquil·lament pel camí del Botador; s’atura de sobte molt atentament mirant i reacciona espitósament corrent per empaitar un animal. Un altre moment es topa amb els cavalls i fuig espavorida a amagar-se damunt d’un bancal.

Tanmateix, les persones acabem aprenent a “interferir” les reaccions emocionals de supervivència. Per a mal. R. Sapolsky (2004) ho deia al llibre *¿Por qué las cebras no tienen úlcera?: La guía del estrés*. La zebra fuig espavorida; tot just ha passat el perill, continua menjant plàcidament. En canvi, els humans continuem “rumiant” el perill, fins el punt d’acabar estressats i amb repercussions varies a nivell de salut, al final.

Una emoció la podem veure com una resposta ràpida a una situació, que s’interpreta a partir de a) les sensacions neurofisiològiques, b) de les memòries o pensament que s’acti-

ven, i c) de les respostes corporals facials, vocals i moviments que l’acompanyen. La duració de la resposta és variable, de minuts a poques hores, si les tractem bé!

Si predomina el sistema nerviós autònom simpàtic (sudoració, pupil·les dilatades, cor accelerat, respiració ràpida, to de veu...) de manera sostinguda, estem generant *química* per atacar o fugir. A l’inrevés, si mana el parasimpàtic hi ha coherència cardíaca, i les hormones que es generen estan més vinculades a fer salut.

A part de ser una resposta de supervivència adaptativa, les emoci-

ons també intervenen en altres àmbits de la vida d’una manera sorprenent. Per aprendre. Memòria i emoció estan molt juntes (al cervell). Una experiència viscuda de manera plaent impregna el sentit i el record. Millor jugar a buscar la part còmica de les paraules tècniques, que empollar reiteradament una llista de paraules escolars rares.

Per decidir que comprar. Després d’interminables cerques d’informació... com s’acaba decidint? Doncs, primer s’activa la zona emocional del cervell, i després la zona de la consciència ho omple d’arguments racionals, justificatius. (Que ho preguntin als de la pu-

*De tant donar tombos
a les coses, acabem
malalts*

Expressions d'emocions (A. Piacquadio, Pexels)

blicitat).

O, per acabar, la selecció de personal. Cada cop es fixen més en la gestió emocional, a través d'una entrevista i/o a través del que es publica a les xarxes socials, i en alguns casos, posant en situacions complicades a les persones que opten a la feina per veure com reaccionen (a l'estil de l'obra *El mètode Grönholm*).

Els mecanismes de resposta emocional es conformen des de molt petits, i continuen evolucionant al llarg de la vida per tractar d'adaptar-se a les situacions. També a la vellesa cal que ens adaptem als canvis contínuament, així que no ha d'estranyar, dit de manera general, que sigui més difícil reconèixer la tristesa o la por en els altres; al temps que disminueix la intensitat de les reaccions d'ira; la pròpia tristesa es veu i es viu més, però sense expressar-ho més; i la regulació emocional és més passiva (aguantar!).

Davant d'un estímul extern o intern que desencadena una reacció emocional, què podem fer per gestionar les emocions? Es tracta d'anar tancant tres aspectes de manera interrelacionats:

- **Respirar profundament per parar la reacció automàtica, i posar-li nom.** Identificar què em passa, i quina necessitat

es posa de manifest.

Hi ha un cert consens en sis emocions bàsiques que mostren les necessitats més profundes: **sorpresa** (explorar), **por** (protecció), **ira** (atac/autodefensa) **alegria** (afiliació), **fàstic** (rebuig) i **tristesa** (proximitat social). Són més o menys comunes a diferents animals i a diferents cultures.

Altres respostes més complexes s'instauren des de petits i estan molt marcades per les interaccions humanes. Tenen a veure amb aspectes d'autoavaluació (**culpa**, **orgull**, **vergonya**); o de relacions (**enamorament**, **gelosia**, **enveja**, **empatia**). Esbrinar la relació de l'estat d'**ansietat** en contrast a l'estat de **relaxació** mereixeria un capítol a part.

- **Regular la intensitat i la duració.** Es tracta de poder entendre i pair el que et passa.

Els humans també podem influir en les emocions amb els nostres pensaments, per a bé! Amb un parell de minuts rient al mirall, o dient coses positives, o imaginant una situació agradable... podem enganyar el cervell generant una química que et fa sentir millor o prou bé.

Enganyar el cervell fins que s'ho cregui

O sinó sempre podem parlar-ne amb un amic o buscar ajuda professional. *Traure* les emocions a fora et pot permetre veure-ho i viure-ho d'una manera més objectiva. (Així, el mal rotllo se'l queda l'amic i tu et quedes més tranquil).

- **Expressar i aturar el rumiar.** Vivim en societat i convé trobar una manera adequada d'expressar la necessitat que posa de manifest una emoció.

Una manera que no suposi *tragar*, que no sigui agressiva, sinó assertiva: dir les coses de manera educada i clara. Un missatge tipus "Per la teva culpa... em fas..." genera més conflicte. Millor un del tipus "... Jo em sento així, perquè..., i et demano si podem..." pot deixar-te prou tranquil per evitar *rumiaments* i repercussions ulteriors de salut. Almenys hauràs sortit del cercle viciós de menjar-te el "tarro"; si se soluciona o no el conflicte, és un altre tema.

MARIA BARBAL: “ESCRIURE PER ENTENDRE”

Club de lectura d'Àger

Llibrèfiles que vivim tantes vides com llibres llegim!

El 26 d'agost de 2021 l'escriptora Maria Barbal (Tremp, 1949) va dialogar amb el Club de Lectura d'Àger sobre la seua última novel·la, *Tàndem*, un relat deliciós que vol ser una reflexió sobre la manera d'afrontar els reptes que la vida quotidiana va posant en la recerca de la felicitat. Totes les persones participants vam coincidir que la protagonista -que té la sensació d'haver estat perdent el temps durant molts anys- situa la felicitat i la llibertat com a eixos de la seua vida a l'hora de prendre decisions. El fet de tenir-hi present l'auto-ra ha estat un luxe ja que ens ha explicat que va escriure *Tàndem* el 2015 i va "aparcar" la novel·la en semblar-li que li calia una última pinzellada. Amb tot, quan la va llegir de nou el 2019 va adonar-se que la novel·la estava acabada, que no hi faltava res.

En el transcurs de la conversa va explicar que quan era jove no pensava pas ser escriptora. No entrava en els seus plans vitals. Va començar a fer-ho quan tenia trenta anys, obligada per les preguntes que li plantejava la

Els mons enfrontats que visqué al Pallars marcaren un punt d'arrencada important en la seua pulsio literària.

vida. Entengué que l'escriptura era sobretot un acte mental de reflexió. “Escriure per entendre”, va dir textualment. Per tant, d'acord amb les seues arrels i el seu entorn social i familiar, el Pallars, la Guerra Civil i les seues conseqüències i els silencis imposats per la dictadura franquista es van convertir en el centre de la seua escriptura. Un món que reflectí esplèndidament en la seua primera novel·la, *Pedra de tartera*, on necessitava comunicar i fer arribar aquell univers que tant havia determinat la seua vida i la seua personalitat. Uns inicis en el món de la literatura que no podien ser més prometedors. Un grup d'amics la va animar a presentar-la a diferents convocatòries literàries. Els resultats foren els premis Joaquim Ruyra de narrativa juvenil i Joan Creixells de narrativa.

Els mons enfrontats que visqué al Pallars marcaren un punt d'arrencada important en la seua pulsio literària. Necessitava entendre com la Guerra Civil podia haver sacsejat tant dura-

Maria Barbal

ment la vida dels seus pares fins al punt de transformar-los, de fer-los persones diferents, de marcar amb foc un abans i un després.

La trobada amb l'escriptora també va servir per parlar d'altres llibres com *carrer Bolívia*, *la mort de Teresa* o *Càmfora*, en els quals seguí conreant aquell univers que tan bé coneixia i amb el llenguatge pallarès tan enriquidor. Tanmateix, ens vam aturar especialment en el llibre *País íntim*, ja que havia estat una de les lectures més recents que havíem fet des del Club, una novel·la que es passeja, un cop més a través d'una dona, per la duresa perenne que provoquen les crueltats de la Guerra Civil.

Finalment, se li féu un petit qüestionari relacionat amb l'entorn de la Vall d'Àger que Maria Barbal va respondre molt amablement:

P.: Què coneixes de la Vall d'Àger?

R.: Us diré que recordo viatges de Tremp a Lleida per examinar-me de batxillerat i passava per aquí. Ens havíem d'aixecar a les sis del matí! Quan feia estudi a Barcelona el viatge era en taxi i es recollia a gent d'Àger i les Avellanes. És un record de joventut. Conec una mica per sobre la Vall fins a Balaguer, l'Observatori i Montrebei quan no estava tan popularitzat.

P.: Situaris alguna de les teues novel·les a la Vall d'Àger?

R.: Podria estar bé, sí (se'n riu).

P.: El llenguatge i els mots que utilitzes en moltes de les teues novel·les aproximen molts lectors i lectores del Pallars i la Noguera a les teues obres. Què en penses?

R.: Ho rebo amb naturalitat i em plau molt. Escric des de la terra que conec i em fa molta il·lusió que les persones que hi pertanyen s'hi identifiquin i aproximïn. És una riquesa recíproca.

Una sessió en companyia de Maria Barbal que va resultar ser una autèntica marató

Una sessió en companyia de Maria Barbal que va resultar ser una autèntica marató! Intensa, extensa, profunda, participativa i emotiva. Un viatge interessantíssim per la seua narrativa. Alhora, l'autora va destacar la intensitat del grup del Club de Lectura, la lectura atenta i les preguntes i l'encert de les observacions. Una sessió de lectura molt viva, va afegir. En va quedar tan contenta que ens va dir que ens seguiria i estaria atenta a les nostres activitats. Va perdre la noció del temps de tan bé que s'hi va sentir. El mateix ens va passar a nosaltres que quasi se'ns passà l'hora d'anar a sopar! Vam poder viure una magnífica, interessant i emocionant experiència de la qual en guardem un molt bonic record. Com ens agradaria de tornar-nos a trobar novament amb Maria Barbal!

En definitiva, va ser tot un privilegi per al Club de Lectura d'Àger poder comptar amb la presència d'una escriptora que, amb una obra emmarcada majoritàriament en la ruralitat del Pallars, ha estat premiada en nombroses ocasions per la seua qualitat literària. Alhora, ha sabut trencar amb l'habitual ostracisme que acostumen a patir les diverses perifèries i ha rebut el reconeixement de tot un país amb el prestigiós Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el 2021.

Dedicatòria Tàndem

DE LA FIRA DEL PORCELL A LA FIRA D'ÀGER

Olga Txòria

Fira d'Àger, on passat i present es donen la mà.

“Som a l'any 1792, a les darreries del segle XVII. És dissabte i Àger és com un formiguer ple d'activitat. Gent de tota la comarca, de l'Alta Noguera, de la Ribagorça, fins i tot de Lleida i alguns de l'Aragó s'han atansat a la Fira dels Porcells. Malgrat el fred que pela del desembre al Montsec, els tractants de bestiar tampoc no s'han esporuguit i des de primera hora passegen per la Fira fixant-se en el bestiar. Aviram, mamellons, corders i cabrits atrauen les mirades. Totes les masies de la comarca hi vénen perquè qui més qui menys té un raconet que li ha sobrat de la collita de la temporada, ja sigui cereal, potser vi, també oli i vendran l'excedent de les seves collites per poder comprar bestiar petit. Carreters i traginers també esperen amb ànsia el mercat, no debades els suposa uns calerons. D'Àger cap amunt només es pot viatjar amb animals. En aquest mercat es podien trobar fins i tot productes de luxe que escassejaven, com les sedes... Si tota aquesta activitat comercial caracteritzava la Fira dels Porcells d'Àger en aquella època, això duraria tot el segle XIX. La fira dita dels “porcells”, que remunta els seus orígens almenys al segle

El retorn d'una fira

XVII, gaudí d'un cert prestigi i ens parla d'un temps en que la nostra vila fou centre econòmic d'una subcomarca extensa i pol d'atracció econòmica en el marc del Montsec, a banda i banda del Ribagorçana, amb les seves fires i un comerç reconegut de glaç, oli i vi. A més dels porcells i corders que eren venuts a la Fira del desembre aquesta incloïa també productes agroalimentaris de la contrada. Constituïa una font important d'intercanvis i transaccions, no tant sols de caire econòmic ans també cultural. Al voltant de la Fira, s'organitzaven festes de gran anomenada i un record ben viu, com el Carnestoltes, que duraven una setmana sencera, i les famoses “cançons de pandero” que entonaven les majorales del Roser. Amb el creixement de les ciutats i l'escampada del medi rural cap a l'urb, la vida d'Àger i de la Fira van fer un trencall. Un canvi de rumb que va ser de progressiva baixada fins als anys seixanta, en què la desfeta minera de la zona va aconseguir liquidar fins i tot la Fira. Però no va aconseguir esborrar la memòria dels seus vilatans. Els més joves que no van conèixer la Fira van ser els més insistents

en la seva recuperació després de 40 anys de la seva desaparició. I s'hi van posar amb moltes ganes! Conjuntament amb el Centre d'Estudis de la Vall d'Àger i el suport de l'Ajuntament d'Àger s'inicià la recuperació d'aquest esdeveniment, ja des dels inicis, amb un destacat component cultural.

El dia 7 de desembre de 1997 es celebrà el retorn de la diada de la Fira amb uns 38 expositors encapçalats per una parada que donava la benvinguda als visitants obsequiant-los amb una degustació de pa amb mel, nous i vi. A més a més al pati de l'escola s'hi va muntar el "Mercat de Bestiar" amb la presència de bestiar boví, galls d'indi, oques i cries de paó. A causa de la pesta porcina no es va poder exposar un porc senglar i els porcells, un element identificatiu de la Fira d'Àger. Les primeres fires es caracteritzaven per tenir una altíssima representació d'agerencs i agerenques en els expositors, on s'hi mostraven diferents productes elaborats per les mestresses de la Vall, la recol·lecció d'herbes medicinals entre d'altres productes

Cartell 1a edició Fira d'Àger any 1997

gastronòmics artesanals que es podien degustar com el mostillo, el tupinet o la casqueta i, així com objectes artesanals, antiguitats, i les diverses activitats existents a la Vall. La promoció de productes autòctons de la Vall i el Montsec fou un dels objectius principals en la recuperació d'aquesta Fira. El passat i el present no foren incompatibles i a la Fira hi confluïren, podent donar a conèixer tant el passat històric com activitats esportives i turístiques com el vol lliure.

Paral·lelament es van organitzar una sèrie

d'actes culturals com una destacada exposició de gravats de l'artista Benet Rossell amb la col·laboració de l'escriptor Vázquez Montalbán, amb el títol de *Mandorla* fent referència a l'ametlla d'Àger i en motiu de la recuperació de la Fira. Exposició ubicada al llavors bar musical *Speed Bar* on el seu propietari va convidar a tots els assistents a degustar vi irlandès. Des dels inicis de la recuperació de la Fira les exposicions artístiques i de diversa índole cultural hi han estat presents i emmarcades a la Fira amb la voluntat de projecció en els diversos àmbits de la cultura.

Es celebraren també dos concursos: un concurs en què es guardonava al millor expositor i un altre de pintura on hi participaven artistes locals. Es va cloure la diada amb una conferència a càrrec de Dolores Sistac sobre les

1a edició Fira d'Àger any 1997
Expositor productes de la Vall

cançons de pandero, d'arrelada tradició a la vila, al temps que Carme de Bitrià i Carme Viladrich entonaven, amb el pandero de les majores del Roser, algunes de les cançons que es cantaven el dia de la Fira.

I així encetà el rumb de bell nou la Fira d'Àger fins a dia d'avui. Al llarg de les següents edicions la Fira aniria prenent cada vegada més entitat amb l'aspiració que es convertís en una fira important dins l'àmbit comarcal, la qual cosa s'esperava assolir en aquesta nova etapa.

La segona edició de la Fira va incloure dos elements destacats i molt apreciats a nivell cultural que es mantenen en el temps.

L'antiga farmàcia Montardit d'Àger va obrir les seves portes i es va posar de guàrdia per

30 VALL D'ÀGER | Quotidianitat

un dia coincidint amb la celebració de la Fira i amb l'any que es celebrava el centenari de les farmàcies a Catalunya. La família va oferir l'establiment perquè els visitants poguessin gaudir d'una visita històrica i fer un veritable viatge en el temps. El cas de la farmàcia d'Àger és únic a la Noguera, ja que no existeix cap més establiment d'aquest tipus que es conservi de forma intacta des que l'any 1939 va tancar les seves portes. En la diada de la Fira es brinda l'oportunitat de descobrir-la.

El marcat accent cultural de la Fira d'Àger sempre hi ha estat present

L'altre element cultural destacat i singular que emergí en la segona edició de la Fira va ser l'aparició de la presentació del Cafè Central, la videopoesia i la lectura de poemes que amb el temps prengué un format de Cabaret Literari on s'anaren succeïnt diferents poetes d'alta vàlua literària, músics, trobadors, i en ocasions participants autòctons que any rere any no faltaven a la cita. Esdevenint així un dels Recitals Poètics més antics que es conserven a Catalunya conegut amb el nom de *Porcellada*.

Primer recital poètic (Porcellada) al *Speed Bar* (1998)

El colofó cultural es va coronar amb els itineraris culturals comentats a la Col·legiata i a l'Església de Sant Vicenç. Visites al patrimoni històric de la Vall amb l'incentiu de donar-lo a conèixer en el marc de la Fira d'Àger, una ocasió ideal.

Tanmateix la Fira des de la primera edició

sempre ha comptat amb una proposta lúdica encarada al públic infantil i familiar, fet que dóna un bon respir a molts dels pares i mares que frisen per gaudir d'una diada en família i una oportunitat de gaudi i interacció per als més petits i petites.

Durant molt de temps es celebrà la Rifa d'un cistell amb productes del Montsec, en aquesta rifa les dones de la Vall d'Àger hi prenien part molt activament.

Així com també es convocava un concurs de cartells de la Fira. D'aquest concurs en sorgí i s'adoptà el que ha acabat sent el logotip de la fira, proposta de l'artista Benet Rossell.

Logotip de la Fira de Benet Rossell

Arribant a la quarta edició es serví el que acabaria esdevenint un dels plats forts i principals de la Fira d'Àger per assaborir amb commovedora delectança. Una carbonera tornà a fumejar a la Vall: dos veïns d'Àger van recuperar la mostra de l'ofici de carboner després de no practicar-lo en 50 anys, ofici que era un dels mitjans de vida a la Vall i que es va extingir. Durant tota una setmana es va poder veure com la carbonera anava fumant mentre s'anava fent el carbó, més d'una nit de vetlla vigilant que no s'hi calés foc. El fet d'encendre de nou una carbonera els va omplir d'il·lusió i als visitants de moltíssima curiositat, un plaer compartit i d'una gran vàlua veure de ben a prop la construcció, els processos i les explicacions i anècdotes que es destil·laven amb fruïció. Fins i tot es podia adquirir el carbó resultant gràcies a un grup de jovent del poble. No tant sols es va encendre una carbonera aquells dies..., s'encengué la metxa del gran interès per la demostració dels oficis antics i en les fires que es succeïren aquesta recupe-

ració no va quedar en fum.

Les demostracions en directe d'oficis artesans antics a càrrec, sovint, de reconeguts mestres artesans és una joia per als visitants que poden encuriosir-se amb les diverses tècniques emprades. La Fira vol donar un impuls en el coneixement i la divulgació de la tasca artesana entre el gran públic. Vol ser un petit motor de la recuperació de tradicions i procediments artesanals, d'on se'n deriven productes amb un alt valor de sostenibilitat i d'alta qualitat. Conjuntament amb els expositors es vol presentar una rica i variada mostra d'artesanía, posant-la en valor, així com també els valors de proximitat i del producte ecològic.

Una joia per als visitants

Amb el temps aquesta participació anà en augment fins arribar a 14 demostracions d'oficis en el punt

més àlgid i amb un centenar d'expositors.

Ramon Burgués i Jaume Garrofé recreant un carbonera (2000)

D'altra banda, a la Fira sempre l'ha acompanyat una tonada i la música com a element cultural no hi podia faltar. Diversos concerts sempre l'han amenitzat i acabà establint-se com una tradició la rumba i els garrotins on fins i tot els assistents es podien arrencar a crear el seu garrotí o a ballar bo i deshinibint-se. En aquest esdeveniment el jovent de la població s'hi sumava i col·laborava oferint un esmerat servei de bar.

Amb el temps un grup d'amics, molt amants de la música i la cultura, també s'afegiren a col·laborar organitzant i aportant un concert

de format proper i íntim amb músics destacats del panorama musical actual català. Inicialment s'encetaren les actuacions al bar-restaurant Lo Poble i posteriorment es traslladaren al local social. Tot per pur gaudi i amor a la cultura, a la Fira d'Àger i a la Vall.

Tornaren amb *Tornaveus* les "Cançons de pandero" (18a edició, 2014)

En aquesta gran diada de la Fira s'anaren sumant mostres culturals itinerants: bastoners, panderos, rues d'imatgeria popular, teatralitzades i musicals, artístiques... Així com la voluntat de recolzar propostes creatives, socials i culturals, presentacions d'iniciatives i projectes donant-los espai i visualització.

La Fira d'Àger a dia d'avui ja és una ferma mostra de consolidació i en la seva projecció són moltíssimes les idees i propostes que podrien enriquir-la i engrandir-la a nivell cultural i tradicional, sense perdre la seva essència.

Aquesta essència només es pot concebre des de la il·lusió i la convicció de mantenir la flama ben encesa de la cultura i la tradició. Tan debò brilli molt i molt de temps per il·luminar els carrers de la vila d'Àger sota l'amatent mirada de la majestuosa Serra del Montsec. Ella potser encara recorda en la seva memòria mil·lenària l'any 1341, quan el comte d'Urgell Jaume d'Aragó, li concedí a la vila el privilegi de la Fira pel 10 d'Agost, festivitat de Sant Llorenç. Per espai d'una setmana es convocava anyalment pels paers mitjançant la "Crida de la Fira", que expressava la protecció i guiatge de tots els assistents durant els dies de la seva celebració.

Sentiu la crida agerencs i agerenques?

REDÉU POMPEU! DICCIONARI LOCAL PER A VISITANTS

Mamen Sentenach, Dolors Casanoves i Meri Segarra

Recull de paraules de Mamen (“ascunseu-la” a la botiga) i Dolors (la “Nena de Xalets”)

Som conscients que les properes línies poden fer esclatar tots els correctors ortogràfics presents i futurs, però davant l'amenaça d'una més que possible extinció dels mots que ens són propis, no ens volem estar de fer-ne un petit recull. En la qüestió lingüística, seguir la norma comuna potser ajuda a preservar la llengua en tant que la unifica, però no oblidem mai que la diferència ens identifica. Així doncs, conservem i utilitzem la nostra parla en aquest món globalitzat, que tal com diu en Raimon quan canta: qui perd els orígens, perd identitat....

AFEDELISTO! Comencem per la **A**.

Acatxapat: Participi d'acatxapar usat normalment en la seva forma negativa: estar mal acatxapat, mal girbat, mal acabat. Dit d'una persona de complexió difícil.

Aclarir la vista: Expressió usada per “manassar”, per renyar. Ex: *M'han aparcat l'autocaravana damunt el sembrat! Ja els aclariré la vista!*

Acorronar: Embolcallar amb els braços per protegir del fred o mostrar afecte. Normalment s'acorriona una criatura, però es recomana a tothom.

Acotxar: No confondre amb cap maniobra d'entrada al nou aparcament. Dit de l'acció d'ajeu'e's al llit, al terra o en qualsevol superfície apta. Emmantar, acció de posar algú al llit i tapar-lo. Etim: possible origen en el mot francès *coucher* (dormir).

A cremades: a dojo, en gran quantitat.

Adés: Adverbi referit a un passat proper en el temps. Fa poc, abans. Ex: *ba vingut adés.*

Agullar: Fixar-se en algú o alguna cosa. Apuntar, dirigir la punteria. Ex: *es veu que el rei l'emèrit tant t'agulla un elefant com la dona del domador.*

Aixalda: Guspira, espurna de foc. Substantiu derivat del mot d'origen llatí calda (calent), que per influència del francès transforma el so "k" en "x" i de "calda" passa a "xalda".

Aixarrar: (escanar) ennuagar-se, escanyar-se.

Ajocar: Infinitiu atribuït bàsicament al l'espècie gallinàcia. Acció d'anar a dormir les gallines. Recollir-se.

Alego: Adverbi de temps que el pas del temps no ens ha de fer perdre. Promte, desseguida. Tot i que en occità s'usa "lèu" per dir aviat, la proximitat entre la Pertusa i Sta. Quitèria ens indica que l'origen deriva del barbarisme castellà "luego". Ex: *No m'ho pensaré més i alego em faré subscriptor de la revista Cabanera.*

Allabontes/llavons: adv. de temps. Aleshores, en aquell moment, llavors. Del llatí “*ad illas hōras*”: a aquelles hores.

Ambinatxar: Barrejar els colors, principalment en rentar la roba. Ex: *Diu que al Toni Cantó se li ambinatxa la roba a la rentadora i tot sovint les camises li canvien de color.*

Ancafurnar: Tancar-se a casa. Mot derivat de cafurna (casa petita i mal endreçada). Hom

n'atribueix l'origen al creuament de les paraules caverna i urna (coincidint amb el moment en els catalans van demanar per primer cop un referèndum). Ex.: *amb l'estat d'alarma es va decretar un ancafurnament general.*

Andrapar: Menjar de manera compulsiva, amb gana.

Anquitiar: Molestar, empipar.

Apotxonar: Relatiu o pertanyent a potxó. Derivat de la forma arcaica "pot" (llavi), el mot potó, que s'usa a la Catalunya Nord, deriva en petó a la part oriental del principat i en potxó cap al Pallars i la Ribagorça. A la cara sud del Montsec ens apotxonem, que a banda del contacte labial implica un acostament físic. Infinitiu de pràctica recomanable, a poder ser amb la pròpia parella.

Aquilà: Adverbi d'un lloc que ningú sap ben bé on és. Punt indeterminat entre l'aquí i l'allà. **A recules/arrecular:** Anar marxa enrera, retrocedir. No confondre amb cap modalitat de ball suggerent tipus *twerking*, *perreo* o similars.

Argadells: Orneig compost de cistells de vímet, que es posa a banda i banda d'una bèstia per traginar càntirs d'aigua. La *camelbag* genuïna.

Arpiots: Substantiu hortolà. Eina de fulla forçada per cavar la terra i collir trumfes.

Arramblar/arrambar: Infinitiu polisèmic. Pot emprar-se per indicar apropament. Ex: *durant la pandèmia no ens hem pogut arramblar gaire; o per advertir que cal apartar-se, avorar-se, ex: amb tanta gentada al congest, t'has d'arrambar bé a la paret.*

Arrecollons/recollons: Expressió poc conciliadora per cridar l'atenció a algú que ha comès una malifeta. Ex: *Arrecollons si t'agafo!*

Arrecony/recony: Amb el mateix significat però pensada per complir amb la quota de paritat de gènere.

Arredéu/redéu: Inclou un element diví. Ens indica que fou utilitzada pel Papa en saber que el bisbe de Solsona deixava el càrrec vacant.

Arrojar: vomitar (no posarem exemples).

Arropenjar: Repenjar, recolzar-se. Ex: *no t'arropenges a la barbacana o cauràs a la Penna.*

Arrullar/arrullador: Deixar-se anar algú lliscant per una baixada. Substantiu: baixador, tobogan. Ex: *Al portal del Pedro hi ha l'arrullador més antic de la Vall.*

Ascla: Fragment de fusta en tallar-la, estella d'una tronc o una soca. Estar sec com una ascla: prim com una estella.

Ascremalls: Cadena d'anelles amples que va penjada damunt el foc a terra i que a la part inferior porta un ganxos on es penja l'ansa de la caldera.

Ascurronar: Fer-se cruixir els ossos, especialment els de l'esquena. Ex: *Quan s'aixeca del llit s'ascurrona els ossos i se sent una cruixidera!*

Asmetxonat: Despentinat. Sinònim: metxut.

Asmolls: Instrument compost de dues fulles de ferro unides per un clau a manera de tisores, que s'utilitzen per treure brases del foc.

Aspelastrada: Ferida poc profunda, normalment en cames i brassos, que no requereix assistència mèdica immediata.

Aspollafit/aspallufit: Pàllid, destemplant, amb pell de gallina. Si Johan Cruyff hagués nascut al carrer de Coma, la seva famosa expressió "gallina de piel" seria una altra.

Astulzí/astalzí: sutge, pols de la "xuminia". Ex: *Los Reixos saben que no han de baixar per la xuminia, perquè es mascaren d'astulzí, s'enganxen amb los argadells i es cremen el cul amb les aixaldes.*

Astarrabaldat: Dit de la persona nerviosa, neguitosa, que rumia sempre quina una en pot fer.

Asxafarnar: Esclafar, xafar. Provenent de l'arrel *xaf*, onomatopeia d'esclafament.

Ataconar: Pegar, surrar.

Atalonar: Originàriament esperonar el cavall donant cops amb els talons. S'usa per donar pressa, per córrer en fer alguna cosa. Ex: *Ja pots atalonar si no vols perdre el cotxe de línia.*

Atxampar: (aixampar). Agafar algú o alguna cosa.

Aubat: Dit de l'infant mort abans de l'edat de la raó. Antigament un toc de campanes tocava a aubat per avisar de la defunció d'una criatura.

Aubac: Lloc a l'obaga on potser s'hi troba algun bolet.

Atxurat: Dit de la persona ben arreglada, mudada. Hom n'atribueix d'origen en el mot castellà "hechura".

Atzagallada: Disbarat, desastre. Fer una atzagallada, un disbarat.

Esperem que ens feu arribar més paraules a infor@lacabanera.cat o si voleu, de viva veu, si ens "ascunsem" per "aquilà".

MALNOMS, REFRANYS I ALTRES PARAU LADES

Joan de Pessó

Sempre plou sobre mullat: si és que plou!

Per anar fent boca començo amb els malnoms i els refranys geogràfics dedicats als pobles més propers abans de comentar els de la nostra vila, així podem consolar-nos en comprovar que poc o molt tothom surt bastant esquitxat.

Malnoms

- Alberola guineuetes, guineus
- Les Avellanes collcurts, mulaters
- Blancafort cipellers
- Boix cul apedaçats
- Finestres soqueros
- Gerb gessers
- Oroners pebroters
- Os de Balaguer sopiquers
- Santa Linya bouiners
- Tragó de Noguera ballaricos
- Vilanova de Meià falsos, mata-sans

Refranys geogràfics

- Les Avellanes, foc i flames / Santa Linya, foc i tinya.
- D'Os, ni dona ni l'os (o d'Os, ni dona ni gos).
- Tartareu, vila pomposa, Barcelona no ho és tant, si no fossen les muntanyes, Tartareu se'n porta el ram.

- Gent de Tragó no fan bona processó.
- A Vilanova de Meià, gent dolenta prou n'hi ha; casa per casa, més n'hi ha a Camarasa.
- A Vilanova de bruixes prou n'hi ha; però vila per vila més n'hi ha a Santa Maria de Meià, ni dona ni ca.

Refranys d'Àger

A Àger, qui no tingui feina que no hi vage (o *A Àger si no tens feina ni hi vages*)

Dita molt estesa i ben documentada. Malgrat els bons intents d'en Joan Rosell en el seu llibre amb aquest mateix títol per treure-li ferro, és evident que es tracta d'un refrany negatiu, creat -com tants d'altres- buscant de fer un rodolí amb una rima fàcil i un motiu despectiu vingui o no vingui a tomb (recorrem casos com: mallorquina, puta fina; al Masroig, qui no és tonto és boig o el citat més amunt de Vilanova de Meià, triats d'una llista molt llarga).

A Àger, galtes de beceroles i panxa de guitarró

Documentat a Arxiu de Tradicions Populars, 1928, núm. 2, p. 8; segons informació de Martí Figuerol d'Os de Balaguer.

Resulta una mica difícil d'entendre. Suposo que la intenció és indicar que la gent d'Àger té les

galtes grosses però que passa gana i per això tenen el ventre prim; però la relació entre les galtes i les beceroles no és gens clara, suposo que està inspirat en el fet que els llibres de les beceroles solen tenir les lletres molt grosses.

Àger és més amunt de Balaguer

Documentat a Joan Amades: 1951.

Ignoro d'on surt ja que l'Amades va fer molta feina i força interessant però no era massa rigorós en triar la seva informació, podríem dir que "tirava pel broc gros". Si el redactat publicat és el correcte només té sentit interpretant-lo geogràficament, però llavors seria un simple comentari caçat al vol per l'autor i convertit en un suposat refrany. El significat és d'una evidència absoluta, no cal consultar gaires mapes per saber que la nostra vila està més amunt de Balaguer. En cas d'haver existit com a refrany tindria sentit si esmenéssim una mica el redactat per indicar que Àger està "per damunt" de Balaguer, si aquest fos el cas només puc comentar: "la Mare de déu de Pedra, que xulos que som!"

Eixorellats de Tartareu que amb els d'Àger teniu brega, guarden-vos de Miquel Gall, que no us llevi l'altra orella

Documentat a l'Arxiu de Tradicions Populares, 1928, núm. 2, p. 8; segons informació de Martí Figuerol d'Os de Balaguer.

Ens expliquen que la dita té el seu origen en una disputa per l'ús de l'aigua de la font del Saüc que els de Tartareu volien destinar al rec dels seus horts i van negar als d'Àger el dret d'abeurar-hi el seu bestiar. L'incident va acabar en una baralla a cops de puny i el tal Miquel Gall va contestar amb un cop de sabre que va llevar l'orella a un de Tartareu.

La font està a Vilamajor però la partida del Saüc ja és dins el terme de les Avellanes. Re-passant els documents oficials de fixació de fites he comprovat que sempre hi ha hagut discrepàncies entre els límits establerts per a la trencada entre els dos termes i la interpretació que en feia l'ajuntament de les Avellanes.

Cançó de pandero

*A Àger tenim una joia
que n'és digna de guardar,*

*a Granyena la van perdre
i no fan sinó plorar.*

Referència a la riquesa folklòrica d'Àger.

Corranda

*A Agulló els porcaters,
A Corçà els carboners,
A Millà els afamats,
A Fontdepon els socarrats,
A la Règola pesen figues,
A l'Ametlla pesen naps
I a Àger els comtes nats*

No he trobat aquesta corranda entre les obres publicades de paremiologia (allò de "a Fondepou els socarrats" sí que consta el 1928).

En to humorístic he sentit acabar aquesta corranda amb:

i a Àger els condemnats

Però ja se sap que les relacions entre pobles veïns no solen estar impulsades per la simpatia mútua (descansi en pau l'informant).

Eslògan

Som de pedra picada

Usat com a presentació de la campanya de micromecenatge l'any 2017 per a la restauració de la teulada del santuari de la Mare de Déu de Pedra.

Sense cap mena de dubte són de pedra picada tots els que van contribuir a la restauració de Pedra, com ja ho havien estat tots els que cap el 1976 van salvar l'ermita de Cas. Però em pregunto: aquells que darrerament han fet perdre a Àger la documentació de la seva escola, de quin material podrien dir que són? Em ve a la memòria una dita popular "més desgraciats que el fang de fer orinals".

Salvem Pedra (Nació Lleida, 7/2/2016)

AGERENCAMENT DEL MÓN: MARCELA CRISAN

Cosmin Lupas

Una mica de tot: foraster, foraster de fora i del poble-poble, ciutadà d'Àger.

Qui ets?

Marcela Crisan, de Boiiian-Hodoi (Romania).

Què et motivà per emigrar?

Fa 18 anys molta gent jove marxava fora, a buscar noves experiències, feina i fer diners. Tot i que jo tenia una botiga de queviures al poble, vaig buscar noves vies.

I com acabes a Àger?

Vinc directament al càmping d'Àger, a través del fill del veí del poble. Efecte crida boca-orella entre amics i familiars.

Com et sents?

Mare meua! Arribar al càmping, no entendre res de l'idioma! Deixo el fill de 3 anys i enfadat. Fàcil no és. Amb ganes de tornar... Vinc per tres mesos...

I al final t'hi quedes?

Treballava a la cuina i als bungalows. Dormíem al càmping. Començo a adaptar-me, apareix l'amor, puc portar el fill cap aquí. Si no hagués pogut portar-lo me n'hagués tornat.

Què és el que et va resultar més difícil per adaptar-te a la feina?

El més difícil, l'idioma: et manen anar a buscar una cosa i portes el que et sembla... (se'n riu). Què m'ha dit que li porti?

Que tal el tracte de la gent?

Molt bé. Sempre he dit que un ha de tenir interès per acostumar-se als costums d'aquí; la gent és molt senzilla i agradable (almenys aquí al poble). Aprenc idiomes escoltant i parlant amb la gent, en català o en catellà. Algunes paraules són semblants al romanès. És fàcil aprendre els idiomes. A mi m'agrada parlar amb la gent, sobretot amb la gent gran ja que et parlen en català.

I del càmping a Fontdepou?

Sí, vam obrir el restaurant, un parell d'anys. El nen petit, dormint al restaurant, molta feina. Molta clientela.

Què et va sorprendre?

Em van impactar les muntanyes! Quan passo el port i veig les muntanyes em dona una "subida"!

Consell a la gent que emigra?

Parlar amb la gent. Amb la gent gran. Participar dels costums del lloc: les festes majors,

les reunions del poble on es troba la gent i xerren. Que s'acostumi a aprendre l'idioma d'aquell poble. Això és, viure experiències per aprendre costums, idiomes, el menjar del país.

L'adaptació del fill a l'escola, va ser fàcil?

Bé, bé, tot i que entre els nens sempre s'ha notat el que és de fora quan són petits. Es nota el que és del poble i el que és de "fora-fora". Això es nota arreu; al meu poble Boian-Hodoi també passa.

Però bueno després creixen i ja hi ha bona integració. Al principi t'afecta però t'hi fas. A mi m'ha ajudat molt treballar en un restaurant, contactes amb gent... aprens els dos idiomes i et relaciones amb la gent

Què va suposar Lo Poble?

Per allà passava tothom. Polítics i presidents (Mas, Montilla, Forcadell...) la gent de la residència, molta gent del poble... Fas moltes relacions.

És fàcil la integració dels romanesos?

Per mi va ser fàcil en treballar a restaurants. Però en general estan molt tancats, molt per

famílies. Estan acostumats a estar entre ells i no s'obren gaire, com ara participar en les festes del poble o parlar en català. Gent que ve pel seu compte és més fàcil integrar-se.

De fet, si emigres només per una temporada, per fer diners i tornar, ja no et plantejges obrir-te tant.

Els catalans tractem bé als immigrants?

Aquí al poble et trobes ben acollit. Passa el mateix que al meu poble de Romania. Però no és així a tot arreu: "són emigrants".

La tornada a Romania...?

Hi ha gent, pel que sé, que van una mica de sobrats quan tornen amb diners... Una cosa està clara: no t'oblidis mai d'on vénis, no perquè tornis amb quatre duros a la butxaca ets més! Una mica d'humilitat!

Parlem de menjars. Quin menjar enyores?

Enyoro plats de la meua mare, el pa que feia, el *Sarmale*, i el plat del diumenge (pollastre guisat amb salsa)¹.

Quin menjar d'aquí et sorprèn?

Olla barrejada a l'hivern, hi ha tants plats! Avui he menjat patates guisades amb rap. Ah! el pa amb tomata amb oli d'oliva (a Romania la tomata no es pot llençar!)

I dels costums què et va sorprendre més?

Les bodes. Allà duren uns quants dies, amb moltes tradicions. Les misses, allà s'hi va a les 10 i s'acaba a les 12 o la una. És sagrat per a la família.

Ets una ciutadana a tots els efectes?

Jo sí em considero una ciutadana, però els polítics no m'hi consideren, només puc votar a les municipals; quan ho he preguntat als polítics no m'han donat resposta. Però per pagar tots els impostos i seguir les lleis sí que ho sóc, per comprar i pagar sí.

Mulțumim mult pentru tot satul.

Gràcies a tot el poble que m'ha acollit amb carinyo

¹ Recepta feta a La Cabanera, 16

ÀGERENCAMENT PEL MÓN: NÚRIA DE MAGÍ

Núria Sagarra i Pau Esteve

Agerina, viatgera i enamorada del Montsec. Barceloní i fill adoptiu d'Àger, ex-volador i viatger amant de la natura.

Qui ets?

Sóc la Núria de Casa Magí.

Que hi vas anar a fer a Dinamarca?

Per amor, vaig conèixer a l'Eoin, em vaig enamorar i vaig marxar. Ara ja fa 26 anys.

Que hi fas ara allí?

Estic treballant en una agència de viatges, porto ja 22 anys treballant en el món del turisme. Vaig començar a Iberia i després vaig passar a agències de viatges. Treballo reservant grups en una majorista. Un intermediari entre les aerolínies i les agències de viatges.

T'agrada viatjar?

M'encanta, per mi viatjar és la vida. Però per mi Àger és un dels meus destins preferits.

És bona la cuina danesa?

No. hahaha! No hi ha grans coses remarcables que pugui dir de la cuina danesa. Mengen molt poc, coses fetes al forn que són bones però no diria que és cuina gurmet.

Però hi ha hagut un restaurant el millor del món oi?

La cuina nòrdica està en un boom, de fet hi

ha el primer i els segon restaurants millors del món. Dinamarca, i Copenhaguen en concret, és un dels llocs amb més restaurants amb estrelles Michelin. Fan cuina nòrdica amb productes locals i fan servir tècniques molt modernes.

Els danesos surten molt a sopar?

Sí, cada vegada més. Si hi ha tants restaurants amb estrelles vol dir que la gent surt i demana una cuina més exigent. Quan vaig arribar els restaurants eren més aviat pobres, però ara hi ha més restaurants gourmet i també assequibles.

La teva vida a Dinamarca, què té de diferent al que podria ser a Àger o Catalunya?

La meva vida laboral no la faria aquí baix (Catalunya). Els beneficis que tens treballant a Dinamarca no hi són aquí baix. Els horaris, per exemple: jo treballo de 9 a 5 i també he treballat de 8 a 4 amb una flexibilitat que també és important per mi. Al migdia parem mitja hora per dinar i prou. No hi ha una pausa llarga com aquí.

Per exemple, ara he estat a l'atur durant el

Covid i he cobrat quasi bé el mateix que quan treballava. És una gran ajuda. Amigues meves catalanes quan aquí els han fet un ERTO no cobraven gaire, a Dinamarca jo cobrava com si estigues treballant.

El tema del temps, la llum i el sol com ho portes?

El temps rai, ben abrigada vas fent, es qüestió de roba. El que costa més és la llum, a l'hivern sobretot, vas a treballar i és fosc, tornes a casa i també és fosc. Hi ha llum però molt poqueta. Aquí a l'hivern hi ha un cel blau que allà no tenim. Això és el que més em costa. En canvi, a l'estiu hi ha llum tot el dia, fins i tot a mitjanit no és fa fosc del tot.

Els danesos viatgen en altres temporades que aquí?

Sí, per nosaltres la temporada alta és a l'hivern, la gent fuig de Dinamarca i se'n van majoritàriament cap a l'Àsia. Hi ha dues temporades principals, a l'estiu la gent viatja per Europa i de desembre al febrer viatgen cap a Àsia o Sud-Amèrica.

Quantes vacances tenen?

En general són 6 setmanes de vacances i algunes festes religioses com Nadal, Sant Esteve, Pasqua, segona Pasqua, Ascensió.

Canviem de tema, unes preguntes curtes:

Un costum típic danès?

Per cap d'any enlloc de menjar raïm, pugen al sofà i quan toquen les 12, salten a terra cap a l'any nou.

Un plat de cuina

El plat nacional és: cansalada fregida amb salsa de julivert i patates bullides.

Una olor característica

La puresa de l'aire, perquè no hi ha gaire contaminació.

Un lloc que t'agradi especialment

Els parcs en general i en especial Utterslev Mose.

Un lloc curiós o especial

Christiania. És un barri hippie on venen mariuana en parades al carrer i no paguen impostos.

Una cosa que t'agradi fer

Caminar pels parcs i per la natura.

Una cosa que no t'agradi

Costa entrar en contacte amb la gent. Quan vaig arribar a Dinamarca jo anava saludant hola i adéu i la gent em mirava estranyada, aquesta tia és boja? D'entrada son molt reservats.

Una curiositat

Hyggelig. És una paraula molt característica i de moda ara que vol dir acollidor, casolà, càlid.

Una cosa que trobis a faltar d'Àger

La família, els amics i el Montsec.

UNA NIT AMB GATO PÉREZ

Gerard Birbe

Mestre de menjars, relator d'espectacles

Era primavera. El Dictador Franco ja feia uns cinc anys que era mort. Cap a l'any 1981. Un grup de joves d'Àger preparava la Festa Major d'estiu. Les cucanyes, el ball de sardanes, el Cós de la Cordera, el partit de futbol... no podien faltar en el programa. Però aquell jovent tenia una obsessió. Pels majorals, com a tota bona comissió de festes, l'important eren els balls de nit. Els conjunts que havien de tocar a la Plaça Major. Llavors sorgí una espurna. Al cap del jovent Cosmo i Pete es fan forts amb la idea que havien de portar algun grup diferent. Un conjunt que anés més enllà. Un artista. Que no fos la típica orquestra de festa major. I van fer aquest encàrrec a Toni Cabero (La Traca).

Ell tot just començava el que seria una llarga trajectòria professional com a promotor d'espectacles. La resposta va ser una llista de grups de l'època. La majoria, per disponibilitat d'agenda o per pressupost, no podien venir. Però finalment, en va sorgir un. Quasi de rebot. Per pura xamba. Era el Gato Pérez.

A principis dels 80 encara era un artista emergent. Sorgit de l'escena del rock progres-

siu i de l'anomenada música laietana de principis dels 70. Tot just havia publicat dos discos en solitari. La seva música, encara experimental, tenia una forta influència de la rumba catalana. Era un autèntic desconegut pel gran públic. En canvi, el jovent d'Àger sí que el coneixia. Escoltava la seva música. En tenia referències. I van apostar per ell. El van contractar, tot i l'esferèment i suspicàcies de l'alcalde Gepet.

En les setmanes i dies previs a la Festa Major d'agost, l'expectació va anar creixent. I va arribar la gran nit. La plaça del poble, bullia. Plena de gom a gom. Llavors era tancada, el ball era de pagament. Aquell dia, l'entrada valia 500 pessetes (3 Euros). Molt cara per l'època. Hi ha gent que es va haver de quedar fora.

La vetllada va començar amb el repertori de l'orquestra lleidatana *Armonics*. Un conjunt de versions de salsa, boleros i *cha cha cha*. El típic conjunt que feia ballar a la concurrència.

I a mitja nit, va arribar el moment. L'esperada actuació de Gato Pérez. La plaça es va aturar.

*La Rumba
Catalana a la
festa major*

El Gato Pérez a l'Ajuntament d'Àger amb jovent de l'època.
(Carli Suárez, tècnic de so del concert)

Totes les mirades anaven dirigides a l'escenari. I Javier Patricio Pérez (el Gato), músic argentí de pare català va emergir. Amb la seva banda.

No va ser un ball. Va ser un concert. Una actuació. Un espectacle. El públic el va seguir en peu. Sense moure's. A excepció de quatre joves que ballaven (saltaven!) davant l'escenari. La música del Gato no va acabar de ser entesa. A excepció d'un jovent excitat. Estava fora de context per a una Festa Major. Una raresa. Una excentricitat del jovent i dels Majorals que pilotaven el programa de festes. Amb els anys, aquella nit va esdevenir història. Un record. Una llegenda.

Aquella nit va esdevenir història. Un record. Una llegenda.

També la figura del Gato Pérez. Al llarg de la dècada dels 80 la seva fama es va anar engrandint. El seu reconeixement com a artista i renovador de la rumba catalana, va ser exponencial. No va parar de fer àlbums i pro-

jectes, tot i la seva delicada salut.

El 1990, abans de complir el 40 anys, va morir fruit d'un infart. Des de llavors, ha rebut homenatges. Una plaça a la Vila de Gràcia (Barcelona) amb el seu nom. Diverses generacions de músics l'han fet seu. L'han revisitat. La seva influència és extraordinària. Com

Contracultura i Festa Major
(Carli Suárez)

la seva ombra. A la Plaça Major d'Àger encara plana. Llarga vida Gato!¹

¹ Per més informació: www.gatoperez.cat. *El Gran Gato* (2002. Ventura Pons). Disponible a www.filmin.cat

IMATGINES. IMATGES PER IMAGINAR

Clàudia Clavell i Olga Txoria¹

caminar per la corda fluixa

hi ha roba neta

penjar d'un fil

---

¹ Muntatge de Fotografia (Clàudia Clavell) i Il·lustració (Olga Txoria)

44 VALL D'ÀGER | El general Bum Bum

PASSATEMPS

David Castellano

Volando voy, volando vengo y en casa Torres yo me entretengo

SOPA DE CABRA

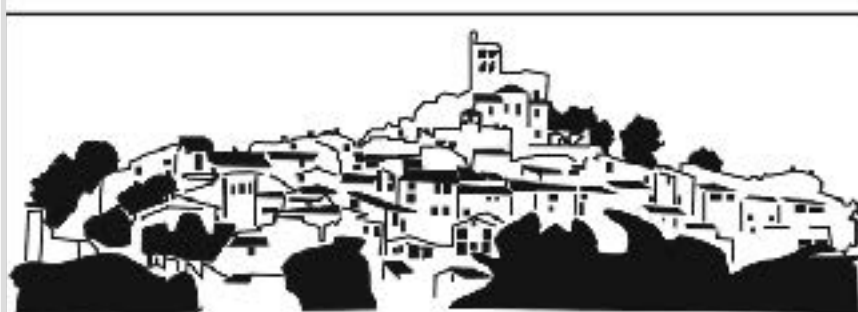
CULTIES
RETOU
CORONA
AUBAC
PEGUER

NOUET
CULLELL
PLA D'AGULLÓ
PUJAMARELL
BORDONERA

CERCA 10 PARTIDES DE LA VALL

d	y	b	w	l	o	l	l	u	g	a	d	a	l	p	a	k	f	u	p	t	j
r	q	x	r	v	f	s	e	i	t	l	u	c	t	n	e	o	m	p	r	u	s
b	g	n	e	c	i	h	z	a	g	j	e	u	o	y	l	f	b	p	s	h	i
d	z	q	t	o	c	w	r	n	m	v	k	r	m	e	c	u	l	l	e	l	l
u	r	c	o	x	p	d	a	i	z	l	o	n	y	w	s	w	r	i	y	q	m
n	o	x	u	k	a	v	s	p	b	c	d	z	t	f	g	h	c	j	e	y	v
n	b	h	g	w	r	d	o	k	j	l	t	s	q	p	a	u	b	a	c	z	m
t	a	m	e	u	z	c	i	j	t	l	l	e	r	a	m	a	j	u	p	s	a
f	e	d	p	g	b	x	r	b	o	r	d	o	n	e	r	a	m	b	p	s	y
h	w	u	z	k	v	a	n	i	f	r	q	f	h	g	o	s	w	m	v	x	l
y	i	k	o	p	e	g	u	e	r	j	d	t	e	o	c	v	x	w	m	k	n
u	b	h	d	n	g	l	f	j	p	a	s	i	e	r	q	t	z	j	t	x	e
a	m	k	r	y	f	d	p	u	b	g	h	w	c	i	n	v	s	z	q	l	o

CERCA LES 7 DIFERÈNCIES

LA CABRANEGRA | Humor gràfic amb *carinyu*

LA CABRANEGRA EN OBRES

 OH-BANDOS

FÀBULA: EL PRIMAT, LA GUINEU I EL LLOP

Pasqual d'Oroners¹

No solament es viu de pa, també de lletres.

Déu fer el món, com és normal, sempre li *quedaen* detalls per ajustar.

Escriu en Pep Coll que Déu portava un sac de pedretes i en anar caminant en llançava una i miracle sortia una muntanya.

Però en passar pels Pirineus se li esbotza el sac, i és clar surten tantes muntanyes que quasi no es podia passar: “*Au corremi tots a arreglar-ho una mica*”; s’inventa els rius, rolls d’aigua que com *xurraes* serraven les muntanyes cap les planes de les terres marginals obrint passos per la fauna.

L’encertà, doncs aviat, com va manar a les espècies (*creixeu i multipliqueu-vos*), tampoc no fou perfecte, doncs unes tallaven el bacallà, i altres l’arengada.

Un primat intel·ligent aprengué a fer tanques de pedres i troncs per fer un corral on guarda les gallines i conills i així treballant suava *pro* anava tipet.

Una guineu, que era astuta però gandula, inventà la delinqüència.

La guineu aprengué ràpid a fer forats per entrar als corrals, cruspir-se ous, pollastres, el que hi guardaven els primats, el senyor sempre d’esquena, com que Déu ho sap tot, feia com que no ho sabia. Tip de reclamar justícia a Déu, el mono decidí fer-se-la ell mateix. *Esperave* a la nit amagat prop del forat on es colava la guineu, i quan *entrave*, fot-li garrota-da, però la *malasorra* s’ho pensava i recula ràpid fugint com un llam.

Com que el mono sempre dormia dintre el tancat la guitlla es fotia de gana. *Pro* també tenia companys amb les mateixes condicions. L’única que no tenia problemes era la feixina, gran caçadora, sempre trobava sang per beure.

Una nit dintre del cau, perquè *plouie*, mataven la gana jugant al cau, i després de cantar Sant Vicent (fent una trompeta), la guineu proposà

---

¹ Els mestres del poble es passaven el recull de faules de generació en generació. Jo ho vaig aprendre de Bastida, el rector i altres lletraferits: Calafi, l’Amèlia de Claverol, i recordant-lo ja gran al cafè de Tofolet (Cafè de Pepito).

Guineu per pintar

Primat per pintar

Llop per pintar

un tracte als companys de joc:

“Amics sé un lloc prop d'aquí on hi ha gallines, ous, conills, coloms, de tot; us proposo d'anar-hi a fer-mos un tip”.

“Oooh! Ooooh! Tracte fet”.

Digué el llop, amb la gana que el rossegava. La feixina:

“No, jo tinc son”;

Un gos famaleng que *tambalejave* de gana

“Amb aquest temps no surto”. “Feus fotre” -diu la guineu i surten amb el llop cap al corral del primat.

En arribar l'hi ensenya el forat i li diu:

“Tu entra ja, jo vigilo i entro darrere”.

Entra el llop i *empaite* un formós gall, però... Pam!, li cau una barronada a l'esquena, un altra al cap. *“Ui, ui, ui”*, tambanada al cul quan s'escapolava pel forat.

Al cap d'un ratet *magolit* i coixejant sent com la guineu li demana ajuda:

“Aiii, uiii! no puc caminar, aquell bèstia m'ha tren-cat l'esquena a garrotades!

El llop li ofereix de portar-la a cavall fins al cau, i així anaven avançant camí enllà, i la

malvada ben escarranxada als lloms del llop anava cantant:

“Xino xano que el malalt porte al sano”

Nostre senyor, mig endormiscat, ho sap tot, *pro* es gira d'esquena.

Amb què us queden: amb la intel·ligència del primat, la prepotència del llop o l'astúcia de la guineu?

*****Solució 7 diferències*****

HAN FET POSSIBLE AQUEST NÚMERO

Alba Garcia	Casa Pedroneta	
Albatros	Casa Punto	Maria Bularca
Albert Montsó Burgués	Casa Quelo	Marina Gallès i Clarà
Albert Pastó	Casa Sarrador	Marina Jurg
Bar lo Torres	Casa Sereno	Masia de Gotarda
Ca l'Anita	Casa Soro	Masia Serret
Cal Macierol	Casa Vilamajor	Millaray Farreras
Cal Paleta	Castarés	Mireia Burgués Novau
Cal Tomaso	Clàudia Clavell	Mònica Montso
Camping de la Vall d'Àger	David Camarasa Burgués	Montse i Jordi Bellprat
Carlos Júdez Pastor	Eduard Pitarch	Montsec Activa
Casa Barrau	Enric Burgués Burgués	Olga Castilla
Casa Batista	Erika-Xavi-Yeray-Ària	Olga Txoria
Casa Benito	Esther Inglada Cardona	Pascual d'Oroners
Casa Bep de la Maria	Farida	Pedrona
Casa Bergadà Pelegrí	FlyÀger	Ramon Xampeny Solanó
Casa Camperol	Forn Mauri	Restaurant Lo Poble
Casa Codina	Francesc Fité	Salvador del Pulsaco
Casa Cosmo	Joan J. Carmona	Taxi Montsec
Casa Farruco	Joan Vinyoles	Teresa Estrada Blasi
Casa Gabrielo	Jordi Bonet	Toni Farran Masana
Casa Gepet	Josefina Burgués Fornons	Vicentet
Casa Marin	Josep Espies Climent	Víctor Casanoves
Casa Marín Perez	Josep M ^a Peñalver Trocoli	Xals
Casa Martí	Josep Ma Tirapu	Xavier Mora
Casa Montardit	Josep Maria Farran i Juny	Xavier Navarro
Casa Negre	Lo Korralet	

